

విషయసూచిక

క్ర.సం.	పాఠం	ప్రక్రియ	ఇతివృత్తం	కవి / రచయిత	మాసం	పుట
1.	కప్పతల్లి పెళ్ళి	గేయం	ఆచారం- సంప్రదాయం	చావలి బంగారమ్మ	నవంబర్	1
2.	ఎద	కథానిక	ఆశావహ దృక్పథం	బోసం నాగభూషణం సదానంద	డిశంబర్	13
3.	విస్మృత వేణుగీతి	ఆధునిక పద్యం	కళారాధన	రాళ్ళపల్లి అనంత కృష్ణశర్మ	జనవరి	24
4.	ప్రియ మిత్రునికి...	లేఖ	మానవీయ విలువలు	డా॥ సూర్యదేవర సంజీవదేవ్	ఫిబ్రవరి	33
5	బాలచంద్రుని ప్రతిజ్ఞ	ద్విపద	శౌర్యపరాక్రమాలు	శ్రీనాథుడు	మార్చి	43
6	స్ఫూర్తిప్రదాతలు (ఉపవాచకం) 1. అపర అన్నపూర్ణ డొక్కా సీతమ్మ 2. ఆంధ్రతిలక్ గాడిచర్ల 3. కలియుగభీముడు కోడిరామమూర్తి 4. బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి ఉమర్ అలీషా 5. అభినవ గాన గంధర్వుడు-బాలు 6. భారత స్కౌట్స్- గైడ్స్	వ్యాసం	స్ఫూర్తి- సామాజిక సేవ	రచయితల బృందం	నవంబర్ డిశంబర్ జనవరి ఫిబ్రవరి మార్చి మార్చి	53

సంస్కృతం కాంపోజిట్ కోర్సుగా చదివేవారు ఉపవాచకం మినహా అన్ని పాఠ్యాంశాలను చదవాలి.

★ నక్షత్రం గుర్తు ఉన్న పద్యాలను విద్యార్థులు కంఠస్థం చేయాలి.

ఈ పాఠ్య పుస్తకం ద్వారా విద్యార్థులు సాధించాల్సిన అభ్యసన ఫలితాలు

I. అవగాహన - ప్రతిస్పందన (ఐనడం మాట్లాడటం - చదవడం, రాయడం)

- ★ విని చదివి తెలుసుకున్న రచనలు, సంఘటనల వంటి అంశాలపైన అవగాహనతో అభిప్రాయాలు వ్యక్తీకరించడం.
- ★ ఉపన్యాసాలు, వార్తలు విని అర్థం చేసుకోవడం, ప్రతిస్పందించడం.
- ★ విభిన్న భాషలు, కట్టుబాట్లు, ఆచారవ్యవహారాలకు సంబంధించిన వ్యత్యాసాలను గురించి మాట్లాడగలగడం, ఆసక్తిని, అభిరుచిని పెంచుకోవడం.
- ★ పద్యం, వచనం, గేయం మొదలైన సాహితీప్రక్రియలను శైలిభేదంతో అవగాహనతో చదవడం
- ★ వ్యాసరూప అంశాలను, లేఖలను చదివి అర్థంచేసుకోవడం.
- ★ చదివిన అంశాల్లోని కీలకాంశాలు గుర్తించడం, రాయడం, శీర్షికలు సూచించడం, విశ్లేషించడం, అభిప్రాయాలు చెప్పడం.

II. వ్యక్తీకరణ - సృజనాత్మకత (స్వీయరచన - సృజనాత్మకత - ప్రశంస)

- ★ తాము అర్థం చేసుకున్న విషయాలను, తెలిసిన విషయాలను స్పష్టంగా లిఖిత రూపంలో రాయగలుగుతారు.
- ★ పాఠాలనుండి సూచిత అంశాలకు సారాంశాలు, భావాలు రాయడం.
- ★ విరామచిహ్నాలను పాటిస్తూ, సరైన పదజాలాన్ని ఉపయోగిస్తూ దోషరహితంగా రాయగలగడం.
- ★ తాను చదివిన, విన్న, అనుభవంలో ఉన్న, చూసిన అంశాలను వర్ణించి చెప్పడం, బొమ్మలుగీయడం, నినాదాలు రాయడం.
- ★ వివిధ భాషా ప్రక్రియలను మార్చగలగడం, సంభాషణలు, నాటకీకరణం చేయడం.
- ★ ప్రకటనలు, ఆహ్వానపత్రికలు, ఆత్మకథ, డైరీ వంటి వివిధ వ్యవహారరూపాలు రాయడం.
- ★ భాష ప్రయోగాలలోని సూక్ష్మాంశాలను, భాషానిర్మాణాలను, శైలిని గమనిస్తూ వాటిని ప్రశంసించడం.
- ★ ఇతరభాషలు, మతాలు, సంస్కృతులను సవ్యంగా అర్థంచేసుకోవడం, మంచిని గ్రహించడం, గౌరవించడం.
- ★ తరగతిలోని బాలురు, బాలికలు, ప్రత్యేకావసరాల పిల్లలు అందరు సమానమని గుర్తించి, వారు చేసిన మంచి పనులను ప్రశంసించడం.

III. భాషాంశాలు (పదజాలం - వ్యాకరణాంశాలు)

- ★ నిఘంటువును ఉపయోగిస్తూ అర్థాలు, పర్యాయపదాలు వంటివి స్వీయ అధ్యయనం చేయడం
- ★ ప్రకృతి వికృతులు, జాతీయాలు, సామెతలు గుర్తించడం. అవగాహన చేసుకొని, కొత్త పదాలతో పాటు సొంతవాక్యాల్లో ఉపయోగించడం.
- ★ వ్యాకరణాంశాలపట్ల అవగాహన పెంచుకోవడం. (అక్షరమాల - విభాగాలు, భాషాభాగాలు, విభక్తులు, సంధులు, సమాసాలు, వాక్యభేదాలు)
- ★ వ్యాకరణ నియమాలను స్పష్టంగా గుర్తించగలగడం. సందర్భానుసారంగా వ్యాకరణ దోషాలు లేకుండా రాయడం.

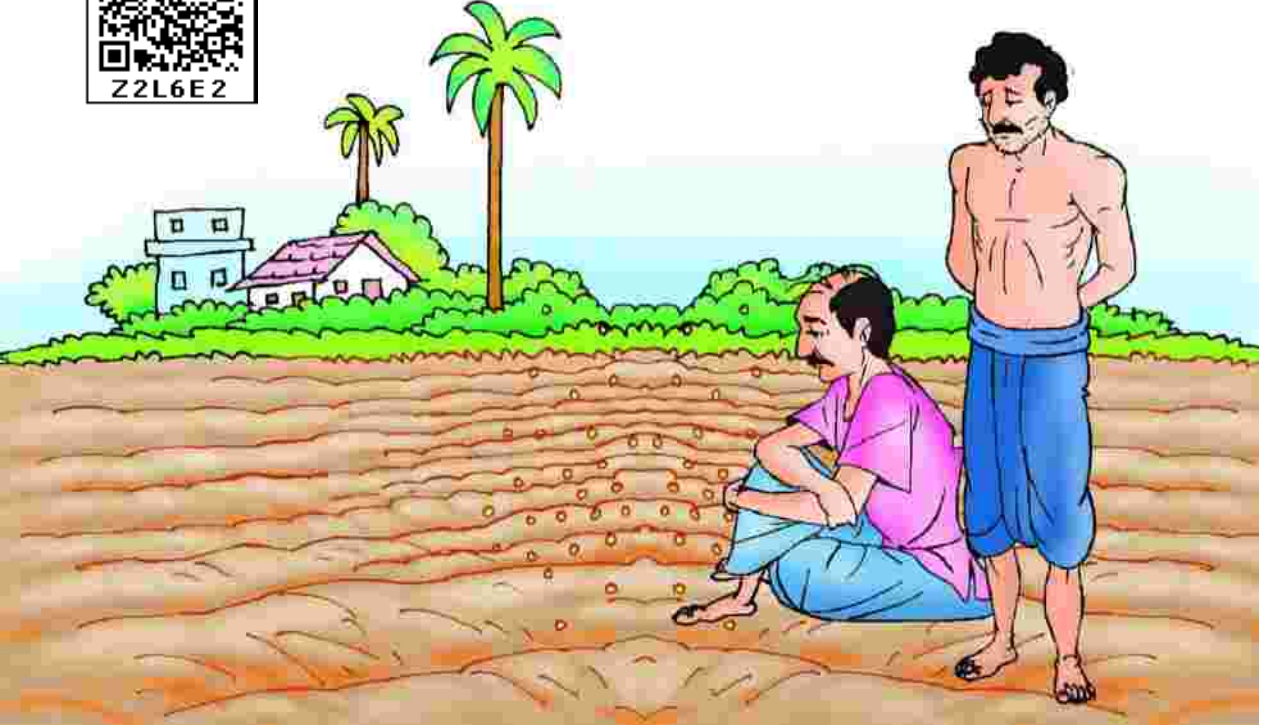

వినడం - ఆలోచించి మాట్లాడడం

1. చిత్రంలో ఎవరున్నారు?
2. రైతులు దేనికోసం ఎదురుచూస్తున్నారు?
3. వర్షాలు కురవకపోతే ఏమౌతుంది?

ఉద్దేశం:

ప్రాచీనకాలం నుండి భారతదేశం సంస్కృతీ సంప్రదాయాలకు, ఆచారవ్యవహారాలకు నిలయం. వాటిలో భాగంగా వర్షాభావ పరిస్థితులు ఏర్పడినప్పుడు కప్పలకు పెళ్లిళ్ళు చేసేవారు. అలా చేయడం వలన వరుణదేవుడు కరుణించి వర్షాలు కురిపిస్తాడనే నమ్మకాన్ని కలిగి ఉండేవారని చెప్పడమే ఈ పాఠం ఉద్దేశం.

చావలి బంగారమ్మ

(1897-1970)

చావలి బంగారమ్మ తూర్పుగోదావరిజిల్లా కొత్తపేట మండలం మోడేకుర్రు గ్రామంలో జన్మించారు. 1930లో ముద్దుకృష్ణ 'వైతాళికులు' ద్వారా వీరి కవితలు వెలుగులోకి వచ్చాయి. బంగారమ్మ కవితలు తెలుగుకవిత్వంలో కొత్తరచవడిని, సరికొత్త భావవ్యక్తీకరణను తీసుకొచ్చాయి. వీరిని 1958లో 42 కవితలతో 'కాంచన విపంచి' పేరుతో సంకలనం చేశారు.

కప్పతల్లి పెళ్లి

కప్పతల్లి పెళ్లి నేడూ - చూడారే

కావిళ్ళనీళ్ళోంపినాడు!

వరుణదేవుడు వంపినాడూ - ఓ చెలీ

వాడలన్నీ నింపినాడు!

గగనతలము నుంచి నేడు - వీవెనలు

చెట్లచే వేయించినాడు!

స్వర్గాధినాథుడు నేడూ - రథమెక్కి

పయనమై పోవుచున్నాడు!

భత్యాలు లేకనేవాడు - పెళ్లికి

బాజాలు వేయించినాడు!

బండరాళ్ళ పైని వాడు - చక్రములు

బడబడాదొర్లించినాడు!

బాణసంచా వెలితి లేదే - పెళ్లికీ

బహుబాగుగా జేసినారే

కళ్ళుచెదిరే మెరుపులమ్మా - చూడగా

వొళ్ళు పరవశమౌనుసుమ్మా!

కప్పమ్మ పెళ్లికోయంచూ - మేళములు

గొప్పగా తెప్పించినారే!

చెప్ప శక్యము కాదు వేరే - బోదురూ

కప్పలా మేళములురారే!

కప్పమ్మ గడప తొక్కినది - శుభమన్న

సూచనలు చూరు చెప్పినది!

కప్పలెగిరేవానలమ్మా - పొలములో

కనకాలెపండుతాయమ్మా!

సారాంశం

నేడు కప్పలకు పెళ్లి జరుగుతోంది. (పూర్వం కప్పలకు పెళ్లి చేస్తే వర్షం పడుతుంది అని పెద్దల మాట) వరుణ దేవుడు కడవలతో నీళ్ళను ఒంపినట్లుగా ఉంది. ఊరు, వాడలు వర్షపు నీటితో నిండిపోయాయి.

స్వర్గాధిపతి ఇంద్రుడు రథమెక్కి ముందుకు సాగిపోతున్నాడు. ఆ రథం యొక్క వేగానికి రథచక్రాల నుండి పుట్టిన గాలి చెట్లను అటు ఇటు కదుపుతోంది. పెళ్లికి వచ్చిన బంధువులకు విననకర్రలతో విసురుట పూర్వకాలపు ఆచారం. ఆ పనిని ఇంద్రుడు చెల్లతో చేయిస్తున్నట్లుంది.

ఇంద్రుని రథచక్రాలు బండరాళ్ళపై నుండి వేగంగా ముందుకు వెళుతున్నాయి. వాటినుండి పుట్టే శబ్దం పెళ్లికి మంగళవాయిద్యాలు (మేఘ గర్జనలు, ఉరుములు) వాయిచినట్లుగా ఉంది. ఈ మంగళ వాద్యాలకు ఇంద్రుడు ఎలాంటి ధనం తీసుకోలేదు.

ఇంద్రుని రథచక్రాల వేగానికి, ఒత్తిడికి మెరుపులు పుట్టాయి. అవి చూడడానికి పెళ్లి సందర్భంలో కాల్చే బాణసంచావలే ఉన్నాయి. మనసును పరవశింప చేస్తున్నాయి.

మేఘాలు వర్షించాయి. అప్పటిదాకా ఎక్కడో ఉన్న బోదురు కప్పలు బెకబెక శబ్దాలు చేస్తున్నాయి. ఆ శబ్దాలు కప్పల పెళ్లికి వాయించే మంగళ వాద్యాల ధ్వని వలే ఉన్నాయి.

కప్పతల్లి మాయింటి ముంగిటకు వచ్చింది. ఇంటిచూరు నుండి వాన బొట్లుబొట్లుగా పడుతుంది. కురిసిన వర్షపు నీటిలో కప్పలు ఆనందంగా ఎగురుతూ నాట్యం చేస్తున్నాయి. ఇక పొలంలో బంగారం పండుతుందన్న నమ్మకం కలిగింది.

ఇవి చేయండి

ఉపాధ్యాయులు చెప్పిన కింది పదాలను (ఉక్తలేఖనం) రాయండి.

కప్పతల్లి పెళ్లి - నీళ్ళు - వరుణదేవుడు - స్వర్గాధినాథుడు - బండరాళ్ళు - పరవశము -
రథము - బాణసంచా - మేళములు - శక్యము

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

1. గేయాన్ని రాగయుక్తంగా పాడుతూ అభినయించండి.
2. వర్షం వచ్చే ముందు ఆకాశం ఎలా ఉంటుందో చెప్పండి?
3. మీరు చూసిన పెళ్లిలోని ఆచారాలను గురించి మీ సొంతమాటల్లో చెప్పండి.

4. కింది గేయాన్ని చదివి ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

చేయి చేయి కలిపేద్దాం - ఇంకుడు గుంతలు తవ్వేద్దాం
వర్షపు నీటిని పట్టేద్దాం - భూగర్భ జలాలను పెంచేద్దాం
చెరువులన్నీ నింపేద్దాం - బంగారు పంటలు పండిద్దాం
మొక్కలెన్నో నాటేద్దాం - కరువు కాటకాలను తరిమేద్దాం
ప్రకృతిమాతను రక్షిద్దాం - హాయిగ మనము జీవిద్దాం.

ప్రశ్నలు:

1. భూగర్భ జలాలను ఎలా పెంచాలి?
.....
2. కరువుకాటకాలు రాకుండా ఉండాలంటే ఏం చేయాలి?
.....
3. మనం దేనిని రక్షించాలి?
.....
4. ఈ కవిత ఆధారంగా ఒక ప్రశ్న తయారుచేయండి.
.....

వ్యక్తీకరణ - సృజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాల్లో జవాబులు రాయండి.

1. ఇంద్రుని ప్రయాణంతో ప్రకృతిలో వచ్చిన మార్పులను కవయిత్రి ఎలా వర్ణించింది?
2. కప్పలపెళ్లికి, వానకు గల సంబంధమేమిటో మీ సొంత మాటల్లో రాయండి.
3. కప్పలపెళ్లి వెనక దాగిఉన్న గ్రామీణుల ఆలోచనను తెలియజేయండి.

ఆ) కింది ప్రశ్నలకు ఎనిమిది నుండి పది వాక్యాల్లో జవాబులు రాయండి.

1. కప్పతల్లి పెళ్లి గేయ సారాంశాన్ని సొంత మాటల్లో రాయండి.
2. ప్రజల నమ్మకాలపై ఆధారపడ్డ ఏదేని మీ ప్రాంత ఉత్సవం గురించి రాయండి.
3. కప్పతల్లి పెళ్లిలో ప్రకృతి పాత్రను కవయిత్రి ఎలా భావించిందో వివరించండి.

భాషాంశాలు

అ) కింది వాక్యాలను చదవండి. గీత గీసిన పదాలకు అర్థాలు రాసి వాటితో సొంత వాక్యాలు రాయండి.

ఉదా: గగనతలము నుంచి నేడు గాలులు వీచాయి.

గగనతలం = ఆకాశ మార్గం

వాక్యం:- పక్షులు ఆకాశ మార్గంలో స్వేచ్ఛగా ఎగురుతాయి.

1. రాజు రథంపై పయనం అయ్యాడు.

పయనం = _____

.....

2. మీకు శుభం కలుగుగాక.

శుభం = _____

.....

3. మా పొలంలో కనక వర్షం కురిసింది

కనకం = _____

.....

4. పల్లెటూర్లో కావిళ్ళతో నీళ్ళను తెస్తారు.

కావిళ్ళు = _____

.....

5. పండగకి వాడ వాడలా దేవుణ్ణి ఊరేగిస్తారు.

వాడ = _____

.....

.....

అ) కిందివాక్యాలలో సమానార్థక పదాలను (పర్యాయ పదాలు) గుర్తించి రాయండి.

1. మంచివారి మాటలు వినాలి. వారి పలుకులు బంగారు తునకలు.

.....

2. పొలంలో బంగారం పండింది. ఇల్లు కనకంతో నిండింది.

.....

3. కప్పతల్లి పెళ్లి జరుగుతోంది. పెద్దలందరూ వివాహానికి వచ్చారు.

.....

ఇ) కింద ఇచ్చిన ప్రకృతి వికృతులను జతపరచండి.

1. ప్రయాణం ( ) అ) తలము

2. రథము ( ) ఆ) బత్తెము

3. స్థలము ( ) ఇ) పయనం

4. భక్త్యము ( ) ఈ) అరదము

ఈ) కింది పదాలను వ్యతిరేక పదాలతో జతపరచండి.

1. శక్యం ( ) అ) నేడు

2. శుభం ( ) ఆ) అశక్యం

3. నాడు ( ) ఇ) అశుభం

ఉ) కింది గళ్లలో పాఠంలోని పదాలను గుర్తించండి. వాటిని ఉపయోగించి సొంత వాక్యాలు రాయండి.

బా	జా	లు	బి	బి
శ	శు	భం	హు	డ
క్య	క	పె	బా	బ
ము	ప్ప	ళ్ళి	గు	డా

ఉదా: బాబాలు
 _____
 _____
 _____
 _____
 _____

ఉదా: మా అక్క పెళ్ళికి బాజాలు వాయిచారు.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

వ్యాకరణాంశాలు

ద్రుతము

అ) కింది వాక్యాలను పరిశీలించండి.

1. బాలచంద్రుడు అభిమన్యునివలెన్ పోరుసలిపెను.
2. ఆర్యా! మాయందున్ దయచూపుడు.
3. మీరు వచ్చినన్ సంతోషించెదను.
4. బాలుని కొట్టినన్ ఏడ్చును.
5. భూమి రాజు చేతన్ పాలించబడెను.

పై వాక్యాలలోని గీతగీసిన పొల్లు హల్లు (న్) తొలగించి వాక్యాలను మళ్ళీ రాయండి.

ఉదా: బాలచంద్రుడు అభిమన్యునివలె పోరుసలిపెను.

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....

పై ఉదాహరణల్లో 'న్' తొలగించినా అర్థంలో మార్పు రావడం లేదు. ఇటువంటి 'న'కారాన్ని ద్రుతము అంటారు. ఇది ప్రస్తుత వ్యవహారంలో లేదు. ప్రాచీన సాహిత్యంలోని పద్యాలలో ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది.

త్రికము

అ) కింది వాక్యాలను గమనించండి.

1. అతడు ఎచ్చోటనైనా జీవించగలడు.
2. ఇక్కడ వర్షం పడుతోంది.
3. ఎక్కడ ఉన్నా మన మాతృభూమిని మరవవద్దు.
4. అచ్చోటు నివాసయోగ్యము కాదు.
5. అక్కడ చలి ఎక్కువగా ఉంది.

గీతగీసిన పదాన్ని విడదీసి రాయండి.

ఉదా: ఎచ్చోటు - ఏ + చోటు

1. ఇక్కడ - ..... + ...
2. ఎక్కడ - ..... + ...
3. అక్కడ - ..... + ...
4. అచ్చోటు - ..... + ...

పై ఉదాహరణల్లో పదాలను విడదీసినప్పుడు పూర్వపదంగా ఆ, ఈ, ఏ అనే సర్వనామాలు వచ్చాయి. వీటినే 'త్రికములు' అంటారు.

ఆమ్రేడితం

ఇ) కింది వాక్యాలను గమనించండి. గీతగీసిన పదాలను విడదీసి రాయండి.

1. రాష్ట్రంలో అక్కడక్కడ వర్షాలు పడుతున్నాయి.
2. మేము అప్పుడప్పుడు విహారయాత్రకు వెళ్తుంటాం.
3. విందు భోజనంలో ఏమేమి పదార్థాలు వడ్డించారు.
4. మా ఊరికి చిట్టచివర బడి ఉంది.
5. ఆ పట్టణం నట్టనడుమ కోనేరు ఉంది.

ఉదా :	అప్పుడప్పుడు	=	అప్పుడు	+	అప్పుడు
	అక్కడక్కడ	=	_____	+	_____
	ఏమేమి	=	_____	+	_____
	చిట్టచివర	=	_____	+	_____
	నట్టనడుమ	=	_____	+	_____
	పట్టపగలు	=	_____	+	_____

పై పదాలను విడదీసినప్పుడు పూర్వపదం, పరపదం రెండింటిలోను ఒకేపదం కనిపిస్తుంది. ఇలా రెండూ ఒకేవిధమైన పదాలువస్తే అందులో రెండవపదాన్ని **ఆమ్రేడితం** అంటారు.

పంచమీ విభక్తి

ఈ) క్రింది వాక్యాలను పరిశీలించండి.

1. వర్షాల వలన కాలువల్లో నీరు ఉధృతంగా ప్రవహిస్తోంది.
2. కృష్ణుడి వలన పాండవులు యుద్ధంలో విజయం సాధించారు.
3. కరువుకాటకాల వలన ప్రజలు ఇబ్బంది పడుతున్నారు.
4. పల్లెటూరి కంటే పట్నంలో కాలుష్యం ఎక్కువ.
5. శ్రీనాథుని కంటే నన్నయ ముందువాడు.

పై వాక్యాల్లో 'వలన కంటే - పట్టి' అనే ప్రత్యయాలు వాక్యాన్ని అర్థవంతంగా మార్చాయి. ఇలాంటి ప్రత్యయాలు వస్తే దాన్ని **పంచమీ విభక్తి** అంటారు. అపాయం, భయం, పరాజయం, విరామం వంటి సందర్భాలను చెప్పేటప్పుడు పదాల చివర 'వలన' అనే ప్రత్యయం వస్తుంది. ఇతరము, పూర్వము, పరము, అన్యము మొదలైన అర్థాలు వచ్చినప్పుడు 'కంటే' అనే ప్రత్యయం వస్తుంది.

ఉ) గేయంలోని ద్విత్వాక్షర, సంయుక్తాక్షర పదాలను గుర్తించి రాయండి.

ద్విత్వాక్షర పదాలు	సంయుక్తాక్షర పదాలు
1. _____	1. _____
2. _____	2. _____
3. _____	3. _____
4. _____	4. _____
5. _____	5. _____

ఉ) కింది పదాలను విడదీయండి. సంధి పేర్లు రాయండి.

ఉదా: స్వర్గాధినాథుడు: స్వర్గ + అధినాథుడు = సవర్ణ దీర్ఘ సంధి

1. పరవశమౌను : _____ + _____ = _____
2. శుభమన్న : _____ + _____ = _____
3. మెరుపులమ్మ : _____ + _____ = _____
4. రథమెక్కి : _____ + _____ = _____

ఋ) కింది పదాలను కలిపి రాయండి.

ఉదా: కప్ప + అమ్మ = కప్పమ్మ

1. కప్పలు + ఎగిరే = _____
2. పండుతాయి + అమ్మ = _____
3. వాడలు + అన్నీ = _____
4. చేసినారు + ఏ = _____

ఎ) కింది వాక్యాలలో ప్రత్యయాల కింద గీత గీయండి. విభక్తులను రాయండి.

ఉదా: విద్యను అర్థించు వానిని విద్యార్థి అంటారు. ద్వితీయ విభక్తి

1. విద్యావంతుడు అందరిచే పూజించ బడతాడు. _____
2. విద్యార్థులు జ్ఞానం కొరకు యాత్ర చేశారు. _____
3. తల్లిదండ్రులు పిల్లలను ప్రాణము కంటే అధికంగా ప్రేమిస్తారు. _____
4. అమరావతిలోని శిల్పాలు చూడముచ్చటగా ఉన్నాయి. _____
5. మా పురము నందు జనులు సేవాగుణం కలిగినవారు. _____
6. ఓయీ! మునీశ్వరా! ఇటురమ్ము. _____

ప్రాజెక్టుపని

అ) మీ ప్రాంతంలో జరిగే జాతరలకు సంబంధించిన వివరాలను సేకరించి ప్రదర్శించండి.

అ) కింది నినాదాలు చదవండి. ఇలాంటివి మీరూ తయారు చేయండి.

★ మనిషికొక మొక్క పెంచుదాం - జీవకోటికి ప్రాణదాతలవుదాం.

★ చెట్లు నరికితే దుర్భిక్షం - చెట్లు పెంచితే సుభిక్షం.

చమత్కార పద్యం

మామిడేలపూచు మండు వేసంగిని!
బాలుడేల పోవు పసుల వెంట
రాజు సేన నేల రహిజేర్చు చుండును!
మూటనొక్క మాట ముద్దు కృష్ణ!

భావం: మామిడి చెట్టు వేసవిలోనే ఎండుకు పూతపూస్తుంది?
బాలుడు పశువులవెంట ఎండుకు పోతాడు?
రాజు సేనను ఎండుకు పెంచుతాడు?

(పైమూడు ప్రశ్నలకు ఒకే సమాధానం 'కాయ'.) మామిడి పూసేది కాయడానికే. బాలుడు పశువులవెంట పోవడం వాటిని కాయడానికే. సేన కూడా ప్రజలను కాయడానికి. అంటే కాపాడడానికే అని అర్థం.

నేనివి చేయగలనా?

1. గేయాన్ని రాగయుక్తంగా పాడగలను.
2. గేయాన్ని ధారాళంగా చదవగలను, అర్థం చేసుకుని సొంతమాటల్లో చెప్పగలను.
3. పాఠంలోని పదజాలాన్ని వాక్యాలలో ఉపయోగించగలను.
4. వానను వర్ణించే పాటలను సేకరించగలను.

ఔను / కాదు

ఔను / కాదు

ఔను / కాదు

ఔను / కాదు

ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు

చావలి బంగారమ్మ గారి రచనలను సేకరించి చదవండి.

పాలిథిన్ భూతం - (పర్యావరణ స్పృహ) ఏకపాత్రాభినయం

గడగడలాడి పోవాలి! మొత్తం ఈ మానవజాతి నా పేరు వింటేనే హడలెత్తిపోవాలి. ఈ భూగోళాన్ని మొత్తం నేను ఆక్రమించాలి. ఇంతకీ నేను ఎవరో తెలుసా? మీకు తెలియదు కదా! నా పేరే పాలిథిన్. నేను మీతో స్నేహం చేస్తూనే వెనుక నుంచి మీ మీద విషాన్ని కక్కుతూ చాపకింద నీరులా విస్తరించి మొత్తం ఈ భూమిని నాసంచితో వేసుకుపోతా.

మీ ఇంట్లో ఏ శుభకార్యం జరిగినా దానికి సంబంధించిన సామగ్రిని మోసుకొచ్చే సాధనంలా మీ ఇంటికివస్తా. కూరలు, పండ్లు, స్వీటులు, పూలు, పాలు .... ఏది మీ ఇంటికి రావాలన్నా నేనే మీకు ఆధారం. చివరికి నేను లేనిదే మార్కెట్ లేదు. చూశారా! నా ప్రతాపం, చూశారా! నా ప్రభావం.

మీ సామానులను మోసుకుని మీ ఇంటికి వచ్చిన నన్ను చెత్తకుప్పలోకి విసురుతారు. కాలువలు, చెత్తకుప్పలే నా స్థావరాలు. అక్కడి నుంచి మానవ జాతిపై నా సమరభేరి మోగించి భూగోళాన్ని దడ దడలాడిస్తాను. మీ జీవిత కాలం వందేళ్లు. కానీ నా జీవితకాలం కొన్ని వందల యేళ్లు.

చెత్తలో ఉన్నా, కాలువలో ఉన్నా, నేలపై ఉన్నా, నీటిలో ఉన్నా ఎక్కడున్నా 'నేను క్షేమం - మీకు క్షామం'. నేను ఎప్పటికీ భూమిలో కలవను. నాతోటి నేస్తాలైన దోమలు, ఈగలు పెరిగేందుకు చక్కని భవనంగా మారి దుర్గంధాన్ని వ్యాప్తిచేసే శిబిరంగా మారతాను. మలేరియా, ఫైలేరియా లాంటి రోగాలను మీపై దాడికి సిద్ధం చేస్తాను. భూమిపై నీటిని కిందకు ఇంకకుండా అడ్డుకుంటూ పచ్చని మొక్కలు బతికే వీలులేకుండా పచ్చదనాన్ని కబళిస్తాను. పర్యావరణాన్ని పాడుచేసే మానవజాతి మనుగడను ప్రశ్నార్థకం చేస్తాను.

మానవజాతిలో అజ్ఞానం, అవిద్య ఉన్నంత వరకు నా మనుగడకు ఆటంకం లేదు. ఈ మధ్య మీరు గుడ్డసంచులు, కాగితపుసంచులు, గోనెసంచులు ఇలాంటి అస్త్రాలను నాపై ఎక్కువెడుతున్నారు. అయినప్పటికీ ప్రజల్లో అవగాహన లేనంతవరకూ నన్ను ఎవరూ ఏమీ చేయలేరు. నన్ను ప్రోత్సహించే కొందరు వ్యాపారులు ఉన్నారు, ఇది చాలు నేను భూమిని వశం చేసుకోవడానికి. ఈ భూగోళాన్ని, పర్యావరణాన్ని నాశనం చేయడమే నాకోరిక. విద్యార్థులూ! నన్ను ఆపగలరా? .....ప్రయత్నించండి...చూద్దాం..

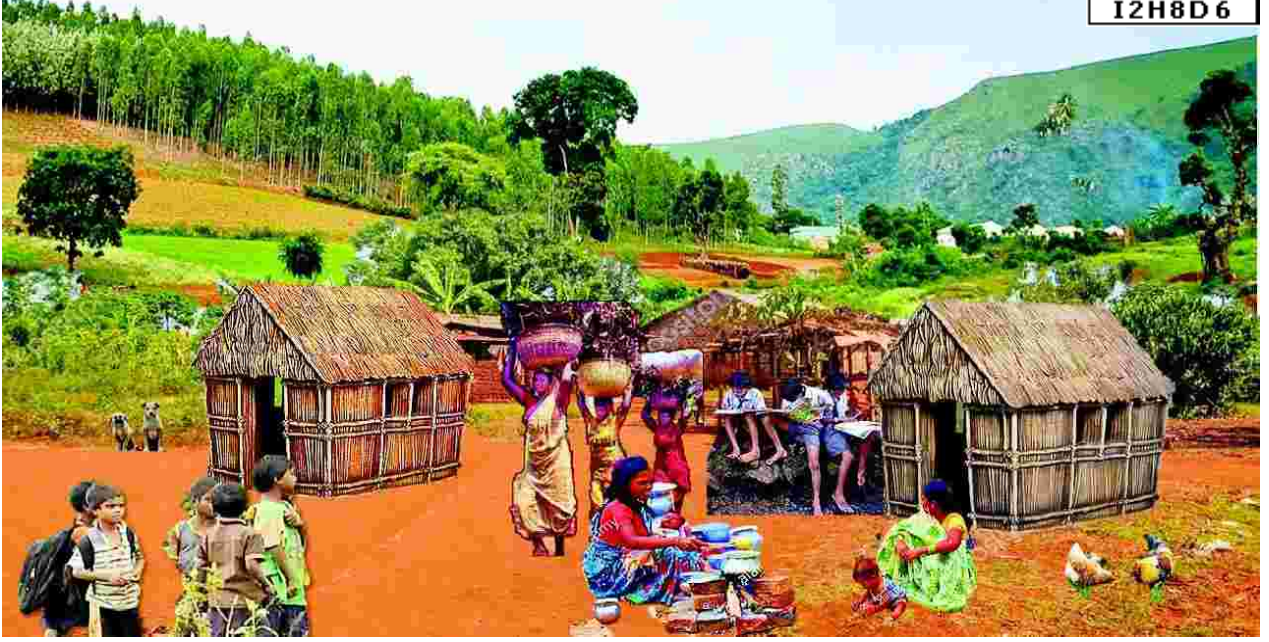

వినడం - ఆలోచించి మాట్లాడడం

I2H8D6

1. చిత్రంలో ఏమేమి గమనించావు?
2. చిత్రంలోని వారు ఏం చేస్తున్నారు?
3. ప్రకృతితో సంబంధం కలిగి జీవనం సాగిస్తున్నవారి గురించి చెప్పండి?

ఉద్దేశం:

గిరిజన ప్రాంతాలు ప్రశాంతతకూ, మంచితనానికీ, అమాయకత్వానికీ నిలయాలు. అలాంటి చోట నాగరికత పేరుతో పెనుమార్పులు జరుగుతున్నాయి. పర్యావరణం దెబ్బతింటోంది. గిరిజనుల జీవితాలు అతలాకుతలం అవుతున్నాయి. అయినప్పటికీ ఆశావాదంతో ముందుకు సాగుతున్న గిరిజనుల శ్రమ జీవనాన్ని చెప్పడం ఈ పాఠం ఉద్దేశం.

కవి పరిచయం

బోనం నాగభూషణం

(01.07.1938 - 21.05.1999)

బోనం నాగభూషణం విజయనగరం జిల్లా, మేరంగి గ్రామంలో జన్మించారు. ఉపాధ్యాయవృత్తిని స్వీకరించారు. రచనలను ప్రవృత్తిగా ఎంచుకున్నారు. వీరి తొలికథ చిత్రగుప్త పత్రికలో ముద్రితమైంది. శూలపాణి, భూషణం వీరి కలంపేర్లు. భూషణంకథలు, ఏదీసత్యం - ఏదీసత్యం, కొండగాలి, అడవంటుకుంది వంటి రచనలు చేశారు. ప్రస్తుతపాఠం 'కొత్తగాలి' కథా సంకలనంలోనిది.

ఎడ

పోలమ్మకి నిద్ర రావడంలేదు. ఎంత రాత్రయిందో తెలియదు. కుదురు మీద దీపం వెలుగుతూనే ఉంది. ఆ వెలుతురులో తలదగ్గర పుస్తకాలు పడేసి తనపిల్లలిద్దరూ నిశ్చింతగా నిద్రపోవడం చూసింది.

పశువులు కాయడానికి తన ఈడు పిల్లల్లో వెళ్ళడమో-అమ్మతోనో అయ్య వెనకో కొండమీదకి వెళ్ళడంలోను పోలమ్మ బాల్యం అంతా అయిపోయింది.

బడికి వెళ్ళడం, పుస్తకాల్ని చదవడం తన మొత్తం బతుకులోనే తెలియదు.

అలాంటి పోలమ్మకి తన ఇద్దరిపిల్లలు బడిలోనే గాకుండా ఇంటిదగ్గర దీపం వెలిగించిన తరువాత చదవడం, నిద్రపోతున్నప్పుడు కూడా పుస్తకాల్ని వదలకుండా దగ్గరే ఉంచుకొని నిద్రపోవడం చూసి ఎంతో ఆనందం కలిగింది.

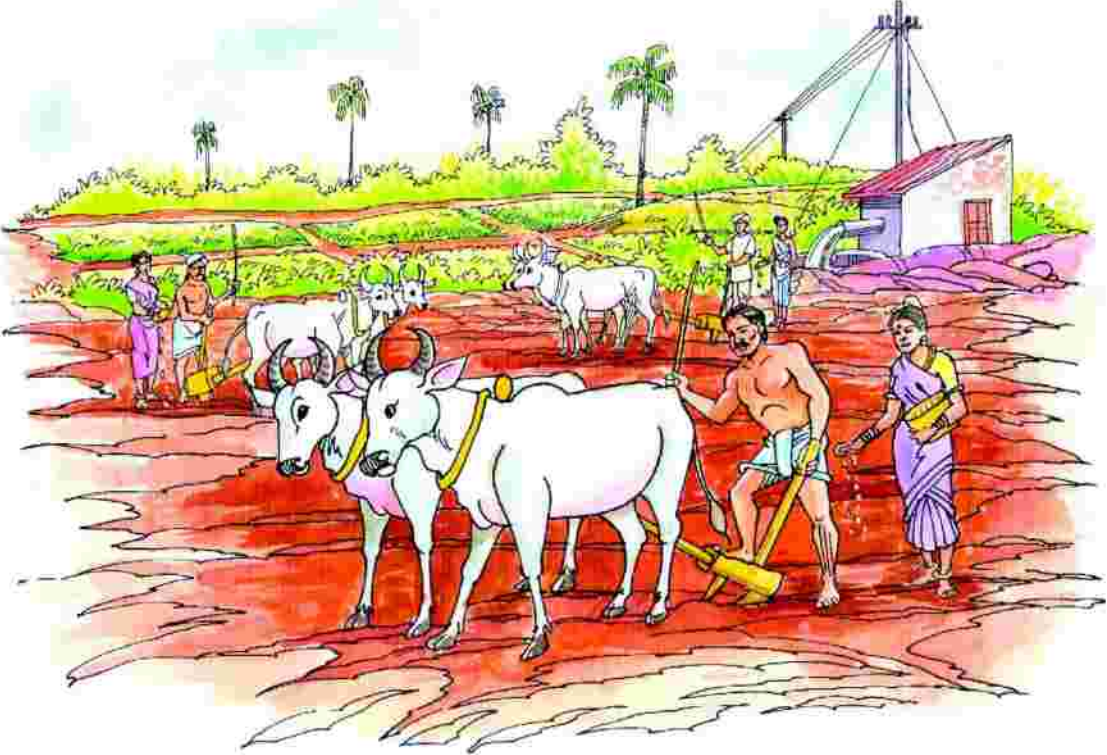
అయినా కంటికి కునుకు మాత్రం రావడంలేదు.

ఇంట్లోని ధాన్యం తీసుకొని వెళ్ళి మంటిలో కలిపేసింది. మళ్ళీ పచ్చని మొలక కనిపించడం లేదు.

మరేపని చేయడానికి వెళ్ళకుండా పొద్దున్నే లేవడం పొలం దగ్గరకు వెళ్ళడం మట్టిపెళ్ళల మధ్య జల్లిన ధాన్యం పక్షులు తినేయకుండా కాపలా కాయడం - వాన పడుతుందేమోనని కొండలకేసి చూడడం - ఇదే పనైపోయింది.

రోజూ కొండలమీద నుండి మేఘాలు రావడం అయితే వస్తున్నాయిగానీ - వర్షం పడడం లేదు.

పోలమ్మ రోజూ ఆశతో వాటిని చూస్తూనే ఉంది. గుంపుగా కమ్ముతున్న మేఘాల్ని చూసి ఆనందంగా - “ఇయాల వానోస్తాది. కుండలతో గుమ్మరించేస్తాది.” అనుకోవడం-కమ్మిన మేఘాలు చుక్క నీటిని కూడా విదల్చక పోవడం-పోలమ్మ నిరాశతో ఇంటికి వెళ్ళడం మామూలైపోయింది.

ఇవాళ సాయంత్రం మళ్ళీ మేఘాలు కొండలమీదకు రోజూ లాగే వచ్చేయి. వచ్చిన మేఘాలు మెరవడం అయినా లేదు.

రోజూ లాగే ఆశతో వాటిని చూసి పొలం నుండి తిరిగి వస్తున్న పోలమ్మకి దారిలో గోగుమొక్కలు తలలువంచి వాడిపోతూ కనిపించేయి !

వాటిని చూస్తుంటే కడుపు దేవేసినట్టనిపించింది.

“గంగతల్లి! ఇయాలైనా కరిగి నేలతల్లిని కలుస్తాదో - కలదో -? ! ఎన్నాలిలా కలకుండా కదిలెలిపోతాది? ఎల్లలేదు” అనుకుంది.

అలా అనుకోవడం అయితే అనుకుంది, గానీ మనసుమాత్రం మనసులో లేదు. కొన్నాళ్లుగా వింటున్న మాటలు పదేపదే జ్ఞాపకం వస్తున్నాయి.

“అడవిలేదు. ఎవరిష్టం వచ్చినట్లు వాళ్ళు చేసేరు. వర్షాలు పడమంటే ఎలా పడతాయి? ఈ కాలం వస్తే వారం పది రోజులు వదలని ముసురు ఇంట్లోనుండి వీధిలోనికి అడుగు పెట్టడం కష్టం. అలాంటిది ఇలాగ మారిపోయింది. ఎవడిష్టం వచ్చినట్లు వాడుచేస్తే - వర్షం దాని ఇష్టానికి అది పడ్డం మానేసింది.”

కొందరిలా మాటాడితే- ఇంకొందరు మరోలా మాటాడుతున్నారు - “కలికాలం దేవుడూ - దేవతా - అన్నమాటేలేదు. పాపం, భీతి అసలికి లేదు. మనుషులిలాగ మారిపోతే, కాలం అలాగమారిపోయింది!..”

పోలమ్మ మనసులో పదేపదే పైమాటలు మెదిలి కలవర పెడుతుండగా వాడిపోయిన గోగుమొక్కలు కళ్ళముందు కదుల్తున్నాయి.

విత్తనాలుజల్లి ఇన్ని రోజులైపోయినా మొలకన్నది లేని మడిసెక్కల్లోని మట్టిపెళ్ళలే కనిపిస్తున్నాయి.

నీటికోసం కటకట !

సమస్త జీవరాశీ నీటికోసం తహతహ !!

పోలమ్మ చెదరిపోతున్న మనసును దిటవు చేసుకుంటూ “గంగతల్లి! తల్లి గంగమ్మ...!!

గోరంసేస్తాదా? సెయ్యదుగాక సెయ్యదు, అనుకొని కళ్ళు గట్టిగా మూసుకుంది.

ఎంతసేపైనా నిద్రరావడం లేదు. జ్ఞాపకాలు- అదేపనిగా వస్తున్నాయి. పోలమ్మకి తెలిసీతెలియని వయసులో కొండలంతటా పెద్దతగువే అయింది. ఇప్పుడు కొండల్లో రాళ్ళు కొట్టడానికి వినిపించిన శబ్దాల్లాంటివి అప్పుడు విన్నాది.

పశువులు మేతలకెళ్ళడం లేదు!

పంటల్లేవు!!

పెంచుకున్న కోడీ మేకా ఏమైపోయాయో తెలియదు!!

ఎక్కడి పనులక్కడే ఉండిపోయేయి. ఎక్కడ ఏది ఏమౌతుందో ఎవరికీ తెలియని స్థితి,

అంతటా భయం!

తగువు చల్లారిన తరువాత తల్లి తండ్రి చెబితే పోలమ్మకి అందు గురించిన విషయం కొంత తెలిసింది.

భూములు కొలిచేరు, భూమిలేని వాళ్ళకి పట్టాలిస్తున్నామని పిలిచేరు, వెళితే

ఇప్పుడు విత్తనాలు జల్లిన నేలనిచ్చేరు!

ఇలా భూమి వచ్చింది. అలా జబ్బులోచ్చేయి. వచ్చినజబ్బులు చాలామందిని తీసుకొనిపోయేయి. వాళ్ళతో పాటే పోలమ్మ తల్లి తండ్రి వెళిపోయేరు.

దోమలవల్ల అలాంటి జబ్బు లొస్తున్నాయని చెప్పి మందులు జల్ల డానికి మనుషులోచ్చేరు. రోడ్లు వేయగా ఆఫీసులోచ్చేయి!! రకరకాల వాహనాలు తిరిగేయి, ఆఫీసులికి రాతలోచ్చేయి!! అలా రాయడానికి వచ్చినవాళ్ళలో ఒకడ్ని అప్పుడు పోలమ్మ ఇష్టపడింది.

ఇష్టపడి ఇద్దరుపిల్లలకి తల్లి అయింది. ఇప్పుడు అతడి పనుల్లో అతడు తిరుగుతూ రావాలనుకున్నప్పుడు వచ్చి వెళ్ళాలనుకున్నప్పుడు వెళిపోతూ ఉంటాడు.

పోలమ్మకి అమ్మా అయ్యా ఇచ్చిన రెక్కల కష్టం! కష్టపడి పనిచెయ్యడం తెలియడం చేతను ఆ వచ్చిన వాడి రాకపోకల్లో గానీ ఇచ్చిన దానికోసం చెయ్యిచాచడం గానీ లేకుండా బతుకు గడిచిపోతుంది.

వ్యవసాయం పనులప్పుడు కూలికి లోటుండదు. ఆ తరవాత కాలంలో రాళ్ళుకొట్టడం- రోడ్లువెయ్యడం- ఇళ్ళు కట్టుపని - మట్టిపని - ఏది జరిగినా కూలి దొరుకుతుంది. ఏ పనీ లేనిరోజుల్లో కొండకి వెళ్ళి కర్రలుతెస్తే రోజులు గడచిపోతున్నాయి.

బడులు పెట్టి పిల్లలకి తిండి, బట్టా ఇవ్వడంతో ఇద్దరుపిల్లలూ చదవగలుగుతున్నారు. తల్లి తండ్రి బాగుచేసి ఇచ్చిన మడిసెక్కలు - ఆ రెండు మడిసెక్కలే పోలమ్మకు ఏకైక ఆధారం. అందులో పండగా వచ్చిన గింజలతో అర్ధాంతరంగా వచ్చిన ఖర్చులు గట్టెక్కి పోతున్నాయి. ఆ మడిసెక్కలు అమ్మడంగానీ - అప్పుచెయ్యడం గానీ లేకుండా ఇంతవరకూ కాలం గడిచింది.

మరి ఈ ఏడాది?!

పోలమ్మ గతంలో నుండి వర్తమానంలోకి వచ్చి ఆలోచిస్తోంది. కూలిపనులకు వెళ్ళినప్పుడు కొండలన్నీ తిరిగి చూసింది. కొండల మీదనా - కొండ భూముల్లోనూ పంటలతో పాటు - మామిడి , జీడిమామిడి, జామ, కొబ్బరి, నిమ్మ, నారింజ తోటలు ఉన్నాయి. అవన్నీ కళ్ళముందు మెదలగా -

ఎద

నారుమడి కట్టకుండా ధాన్యపు
విత్తనాలను మట్టితో కలిపి పొలం
మొత్తం ఒక కొలత ప్రకారం
వెదజల్లి పండించే ఒక విధానం
(ఉత్తరాంధ్ర ప్రాంతంలో)

“ఇన్నిటిని ఇప్పుడుదాకా నేలతల్లి పెంచుకొన్నాది. ఇప్పుడు పెంచలేనంటాదా ?! నా ఎదమళ్ళలో పంట పండనివ్వననేస్తాదా? అనదు! నేలతల్లి అలాగ అనదుగాక అనదు!” అన్న భరోసాతో కూడిన ఆలోచన రావడంతో కొంతసేపటికి ఆమెకి నిద్ర పట్టింది.

పోలమ్మ నిద్రలేచేసరికి పిల్లలిద్దరూ ఇంటిముందున్న నీళ్ళలో ఆటలాడుతున్నారు. వీధిలోనికి వచ్చి చూస్తే కళకళగా ఎవరిపనుల్లో వాళ్ళు ఉత్సాహంగా ఉన్నారు. తల్లిలేచి రావడం చూసిన పిల్లలిద్దరూ ఆట ఆపి

“వాన. అమ్మా. రాత్రి వానపడిందమ్మా.. ఎంత నీరో?!” అని చెప్పి మళ్ళీ నీళ్ళలో ఆడుకుంటున్నారు.

నీటిని చూసిన పోలమ్మ పొలంవేపుగా పరుగులు తీసింది. ఎటుచూసినా నీరు! ఇంకిపోయిన నూతుల్లో నీరు, ఎండిపోయిన చెరువుల్లో నీరు, ఊరుచుట్టూ ఉన్న పల్లపుమళ్ళలో నీరు!!

నిన్న తలలు వాల్చిన గోగు మొక్కలు ఈనాటి ఉదయపు నీరెండలో తలెత్తి చిన్నగా ఊగుతున్నాయి. కొండల్ని చూస్తే ఉదయకాంతుల్లో పచ్చలు పరిచినట్టుగా కనిపిస్తున్నాయి. ఊటగెడ్డలో గలగలమంటున్న నీటిశబ్దం చెవులకి ఇంపుగా వినిపిస్తోంది. దాహంతో దహించిపోయిన పక్షుల ఆనందపు కేరింతల మధ్య పోలమ్మ తనపొలం చేరుకుంది.

పొలంలో పోసిన వరిధాన్యం పచ్చగా మొలకలెత్తిన మొనలు కనిపిస్తున్నాయి! అది చూసిన పోలమ్మ మనసు పట్టరాని ఆనందంతో పులకరించగా “గంగతల్లి గోరం సెయ్యలేదు. మట్టి తల్లికి మోసం తెలదు.

దరణి బూదేవత దగా సెయ్యదు. నా ఎదమళ్ళు ఎప్పుడు పండినట్టిగే పండుతాయి. నా ఎదపంట పండుతాది! తప్పక పండుతాది!!” అనుకుంటూ సంతోషంతో పొలం చుట్టూ తిరిగింది.

ఇవి చేయండి

ఉపాధ్యాయులు చెప్పిన కింది పదాలను (ఉక్తలేఖనం) రాయండి.

నిశ్చింత, మేఘాలు, సాయంత్రం, ప్రస్తుతం, అర్ధాంతరం, వర్తమానం

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

1. సకాలంలో వర్షాలు పడనప్పుడు రైతులు చూసే ఎదురుచూపులకు గల కారణాలను మీ మాటల్లో చెప్పండి.
2. పోలమ్మ వర్షం కోసం ఎందుకు ఎదురు చూస్తున్నదో మీ మాటల్లో చెప్పండి.
3. పోలమ్మకు నిద్ర పట్టకపోవడానికి గల కారణాన్ని సొంత మాటల్లో చెప్పండి.
4. కింది కరపత్రాన్ని చదివి ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

ప్రజలారా!

ప్రకృతి దేవుడు మనకిచ్చిన వరం. ప్రకృతిలోని సమస్త జీవకోటిని కాపాడటం మన బాధ్యత. చెట్లు, నదులు, సమస్త జీవరాశి ప్రకృతిలో అంతర్భాగం. మనం నిర్లక్ష్యంగా చెట్లను నరుకుతూ పోవడం వలన పర్యావరణ సమతుల్యత దెబ్బతింటుంది. ప్లాస్టిక్ ను విచక్షణారహితంగా వాడటం వలన భూమి కలుషితం అవుతుంది. చెత్తా, చెదారాలతో నదులను కలుషితం చెయ్యడం వల్ల పర్యావరణ సమతుల్యత దెబ్బతింటుంది. అంతేకాకుండా జంతువులు, పక్షులు తమ ఉనికిని కోల్పోతాయి. కాబట్టి పర్యావరణ పరిరక్షణకు మనం నడుంబిగిద్దాం. ఇది మనందరి బాధ్యత.

ఇట్లు

పర్యావరణ పరిరక్షణ సమితి, అమరావతి.

అ) పర్యావరణ పరిరక్షణకు మనం ఏం చేయాలి?

.....

ఆ) పర్యావరణ సమతుల్యత ఎందుకు దెబ్బతింటోంది?

.....

ఇ) ఈ కరపత్రాన్ని ఎవరు ప్రచురించారు?

.....

ఉ) కరపత్రం ఆధారంగా ఒక ప్రశ్న తయారు చేయండి.

.....

వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాల్లో జవాబులు రాయండి.

1. కొండ భూముల్లో వరి పంటతో పాటు ఇంకేం పండుతున్నాయి?
2. పోలమ్మ నిద్రపోతున్న తన పిల్లలను చూసి ఎందుకు ఆనందపడింది?
3. వర్షం పడిన తరువాత పోలమ్మ పొలం వెళ్లే దారిలో ప్రకృతి ఎలా ఉంది?

ఆ) కింది ప్రశ్నలకు ఎనిమిది నుంచి పది వాక్యాల్లో జవాబులు రాయండి.

1. పోలమ్మ గతాన్ని తలచుకొన్నప్పుడు ఆమెకు గుర్తొచ్చిన అంశాలేవి?
2. మనకు అన్నం పెట్టే రైతు గొప్పతనాన్ని తెలుపుతూ మీ అభిప్రాయాన్ని రాయండి.

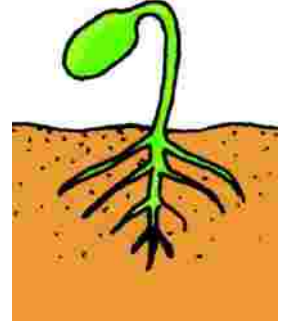
భాషాంశాలు

అ) కింది వాక్యాలను చదివి గీతగీసిన పదాలకు అర్థాన్ని రాయండి.

ఉదా॥ అమ్మానాన్నలు తమ బిడ్డల్ని ఏ లోటు లేకుండా పెంచుతారు.

లోటు - లోపం

1. చిటపట చినుకులు నేలను తాకగానే మొలకలు పుట్టుకొస్తాయి.
మొలక -
2. వర్షానికి తిరుమల ఘాటు రోడ్డులో మట్టిపెళ్ళలు జారి అడ్డుగాపడ్డాయి.
మట్టిపెళ్ళలు -
3. పారిజాత పుష్పాలు కోసిన వెంటనే వాడిపోతాయి.
వాడిపోవు -
4. కరోనా వ్యాప్తితో ప్రతి ఒక్కరు కలవరం చెందుతున్నారు.
కలవరం -
5. కష్టసమయంలో గుండె దిటవు చేసుకొని జీవించాలి.
దిటవు -

ఆ) కింది వాక్యాలలో సమానార్థక పదాల కింద గీత గీయండి.

ఉదా: చెట్లను నరకకూడదు. వృక్షాలు మనకు మేలు చేస్తాయి.

1. వర్షాలు పడి పంటలు పండాయి. వానలు కురిసి చెరువులు నిండాయి.
2. భూమాతను నమ్మినవారికి తల్లి ఆశీర్వాదం కూడా ఉంటుంది.

బ) కింది ప్రకృతి - వికృతులను జతపరచండి.

1. నిద్ర	( )	అ) ఆస
2. దీపము	( )	ఆ) నిదుర
3. పుస్తకము	( )	ఇ) దివ్య
4. పక్షి	( )	ఈ) పొత్తం
5. ఆశ	( )	ఉ) పక్కి
6. మూలిక	( )	ఊ) దిటవు
7. దృఢ	( )	బు) మొలక

ఈ) కింది పదాలతో సొంతవాక్య ప్రయోగం చేయండి.

ఉదా: - గోదావరినది గలగల ప్రవహిస్తోంది.

తహతహ - కటకట - పదేపదే - కాపలాకాయు - తలలువంచు - కళ్ళముందు మెదలడం - చెదిరిపోవు - పరుగులుతీయు - కేరింతలు - మనసు దిటవుచేసుకొను

ఉ) కింది వాటిలో నిత్య ఏకవచనాలను, నిత్య బహువచనాలను గుర్తించండి.

వడ్లు, కందులు, అందరు, తెలుపు, మినుములు, పెసలు, ఇత్తడి, ఇనుము, కంచు

నిత్య ఏకవచనాలు : ఇనుము _____

నిత్య బహువచనాలు : కందులు _____

ఊ) కింది వాక్యాలలో గీతగీసిన పదాలను గమనించండి. అలాంటివి మీరూ రాయండి.

తల్లి గంగమ్మ ఇలాంటి గోరం సెయ్యదుగాక సెయ్యదు.

నేలతల్లి అలాగ అనదుగాక అనదు.

వ్యాకరణాంశాలు

క్రియ

అ) కింది వాక్యాలు చదవండి. గీతగీసిన పదాలను గమనించండి.

1. నవ్య పాట పాడింది.
2. రాజు అన్నం తిన్నాడు.

గీతగీసిన పదాలను గమనిస్తే ఎవరెవరు ఏ ఏ పనులు చేశారో తెలుస్తున్నది. ఇలా ఒక వాక్యంలో పనిని తెలిపే పదానికి 'క్రియ' అని పేరు.

సమాపక క్రియ - అసమాపక క్రియ

అ) కింది వాక్యాలు చదవండి. గీతగీసిన పదాలను గమనించండి.

1. ధర్మరాజు అన్నదానం చేశాడు.
2. భీముడు కీచకుని చంపాడు.

పై వాక్యాలను గమనించారు కదా! వాక్యం చివర ఉన్న క్రియ చెప్పదలచిన భావాన్ని పూర్తిచేస్తున్నది. కావున ఇది సమాపక క్రియ.

ఇ) కింది వాక్యాలు చదవండి. గీతగీసిన పదాలను గమనించండి.

1. శిబి చక్రవర్తి తన శరీరాన్ని కోసి,
2. కర్ణుడు కవచకుండలాలను దానమిచ్చి.

పై వాక్యాలను గమనించారు కదా! వాక్యం చివర ఉన్న క్రియ చెప్పదలచిన భావాన్ని పూర్తిచేయడం లేదు. కావున ఇది అసమాపక క్రియ.

అత్వసంధి

ఈ) కింది వాక్యాలను గమనించండి.

1. సీతక్క భరతమాతకు వందనం చేసింది.
2. రామయ్యకు చెట్లు అంటే ఇష్టం.
3. పాఠశాల సమయపాలనను వెంకప్ప పాటిస్తాడు.
4. కరోనా లాంటి వ్యాధులు రాకుండుటకు తగిన జాగ్రత్తలు తీసుకోవాలి.
5. అచ్యుతరావు మేనల్లుడు బాగా చదివి గొప్పవాడయ్యాడు.

పై ఉదాహరణలను గమనిస్తే పూర్వస్వరంగా 'అ' ఉంది. కావున ఇది అకార సంధి.

ఉ) గీతగీసిన పదాలను విడదీయండి.

1. సీతక్క = _____ + _____
2. రామయ్య = _____ + _____
3. వెంకప్ప = _____ + _____
4. రాకుండుట = _____ + _____
5. మేనల్లుడు = _____ + _____

ప్రాజెక్టుపని

గ్రామీణ వాతావరణాన్ని సూచించే చిత్రపటాన్ని గీచి తరగతిగదిలో ప్రదర్శించి వివరించండి.

చమత్కార పద్యం

శివుడద్రిని శయనించుట
రవిచంద్రులు మింటనుంట రాజీవాక్షుం
డవిరళముగ శేషునిపై
బవళించుట నల్లిబాధ పడలేక సుమీ!

భావం: నల్లి బాధ పడలేక శివుడు కొండపై,
నూర్యచంద్రులు ఆకాశంలో, విష్ణువు
ఆదిశేషునిపై నిద్రించారని చమత్కారం.

నేనివి చేయగలనా?

1. పాఠాన్ని ధారాళంగా చదవగలను, అర్థంచేసుకొని సొంతమాటల్లో చెప్పగలను. ఔను/కాదు
2. పాఠంలోని పదబంధాలను వాక్యాలలో ఉపయోగించగలను. ఔను/కాదు
3. పాఠంలోని ప్రశ్నలకు జవాబులు సొంతమాటల్లో రాయగలను. ఔను/కాదు
4. రైతు గొప్పతనాన్ని గురించి నా అభిప్రాయాన్ని రాయగలను. ఔను/కాదు

ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు

1. భూషణం గారి కొత్తగాలి కథలను, ఇతర రచనలను పరిశీలించండి.
2. గిరిజనుల జీవన శైలి, పోడు వ్యవసాయ పద్ధతుల గురించి చదివి విద్యార్థులకు తెలియజేయండి.

నిరంతరం నేర్చుకో....

సోక్రటీస్ గ్రీకు దేశానికి చెందిన తత్వవేత్త. తన ఉపన్యాసాలతో యువకుల్ని నాశనం చేస్తున్నాడనే నెపంతో రాజు మరణశిక్ష విధించాడు. శిక్షలో భాగంగా తనకుతాను విషం తాగి మరణించవలసి ఉంది. ఆయన్ని జైల్లో పెట్టారు. పేరుకు జైల్లో పెట్టారే కానీ అందరూ వచ్చి చూసి వెళుతున్నారు. శిష్యులు మాత్రం అక్కడే ఉండి బాధ పడుతున్నారు. సోక్రటీస్ ఇవేమీ పట్టనట్లు నవ్వుతూ అందరినీ పలకరిస్తూ కబుర్లు చెబుతూ ఉండేవాడు. మరణించబోతున్నాననే భయంలేకుండా ఉన్న అతన్ని చూసి అందరూ ఆశ్చర్యపోతూ ఉండేవారు.

సోక్రటీస్ జీవితంలో చివరి రోజు రానే వచ్చింది. మరణశిక్ష అమలు కావడానికి ఇంకా రెండు గంటల సమయం ఉంది. అక్కడ శిష్యులతో పాటు అందరి ముఖాల్లో ఆందోళన దిగులు ఎక్కువయింది. సోక్రటీస్ ముఖంలో మాత్రం ప్రశాంతత, ఆనందం, వెలుగు కనిపిస్తున్నాయి.

సోక్రటీస్ కిటికీలో నుంచి బయటికి చూస్తూ కూర్చున్నాడు. బయట ఒక చెట్టు కింద బిచ్చగాడు కూర్చుని ఒక వాద్యం వాయిస్తూ పాటలు పాడుతున్నాడు. అది సోక్రటీస్ మనసును ఆకట్టుకుంది. ఆనందంతో కళ్ళు మూసుకున్నాడు. కొద్దిసేపటి తర్వాత మెల్లగా కళ్ళుతెరిచి జైలర్ ని పిలిచాడు. జైలర్ గౌరవభావంతో దగ్గరికి వచ్చి ఏమి కావాలన్నాడు. సోక్రటీస్ కిటికీలో నుంచి చూపిస్తూ “ మీకు అభ్యంతరం లేకుంటే ఆ బిచ్చగాడిని తీసుకువస్తారా” అని అడిగాడు. అలానే అంటూ జైలర్ వెళ్లి ఆ బిచ్చగాడిని తీసుకొచ్చాడు. సోక్రటీస్ బిచ్చగాడితో తనకు ఆ పాట నేర్పమన్నాడు. అతని దగ్గర నుంచి వాద్యం తీసుకున్నాడు. ఆ బిచ్చగాడు పాట పాడాడు. సోక్రటీస్ పాటపాడుతూ వాద్యం వాయిచాడు. ఇలా అరగంట సాధన తర్వాత బిచ్చగాడి సాయం లేకుండానే సోక్రటీస్ ఆ పాట పాడాడు. అతనికి కృతజ్ఞతలు చెప్పి పంపించాడు.

ఇదంతా చూస్తున్న శిష్యులు, జైలర్ మరింతగా ఆశ్చర్యపోయారు. అప్పుడు శిష్యులు “ గురువుగారు ఇక గంటలో విషపాత్ర మీ చేతికి వస్తుంది. మీరు ఈ లోకాన్ని వదిలిపెట్టి వెళ్ళిపోతున్నారు. కానీ ఆఖరిక్షణాల్లో మీరు ఆ వాద్యం మీద అభ్యాసంచేసి పాడటం నేర్చుకున్నారు. ఎందుకు? అని అడిగారు. సోక్రటీస్ నవ్వి “జీవితం అంటే నేర్చుకోవడం. మరణం గురించి ఆలోచించడం కాదు. నేను, నువ్వు ఇక్కడున్న అందరూ ఎప్పుడో ఒకప్పుడు చనిపోతాం. కానీ జీవించినంత కాలం ప్రతిక్షణం విలువైనదే. ఎప్పటికప్పుడు తెలియంది తెలుసుకోవడంలోనే ఆనందం ఉంది. గంట క్రితం నాకు ఆ పాట తెలీదు. ఇప్పుడు నేర్చుకున్నాను ఇంకా నా జీవితంలో గంట సమయం ఉంది. అంటే ఇప్పటికీ నేర్చుకోటానికి నాకు అవకాశం ఉంది” అన్నాడు. అక్కడున్న వారి నోట మాట రాలేదు.

3

విస్మృత వేణుగీతి

వినడం - ఆలోచించి మాట్లాడడం

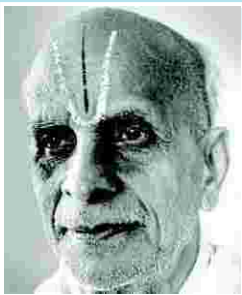

1. చిత్రాన్ని గమనిస్తే మీకు ఏమి అర్థమయ్యింది?
2. మంచినంగీతం విన్నప్పుడు మీకు ఎలాంటి అనుభూతి కలుగుతుంది ?

ఉద్దేశం:

నేటి యువత శాస్త్రసాంకేతిక రంగాలకు మాత్రమే ప్రాధాన్యమిస్తున్నారు. దానివల్ల ఆధునిక సమాజంలో మానవుడు హృదయంలేని మరమనిషిగా మారిపోయాడు. లలితకళలను నిర్లక్ష్యం చేస్తున్నాడు. శాస్త్రీయ (దేశీయ) సంగీతం నేడు మరుగున పడిపోతోంది. దానిని కాపాడుకోవాల్సిన బాధ్యత మనపై ఎంతైనా ఉందని చెప్పడమే ఈ పాఠం ఉద్దేశం.

కవి పరిచయం

రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ

(23.01.1893 - 11. 03.1979)

రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ అనంతపురం జిల్లా కంబదూరు మండలంలోని రాళ్ళపల్లి గ్రామంలో అలివేలుమంగమ్మ కృష్ణమాచార్యులకు జన్మించారు. రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ సంగీత సాహిత్యాలలో ప్రసిద్ధులు. 'సారస్వతాలోకము', అన్నమాచార్యుల కృతుల స్వరకల్పన, వేమనపై గ్రంథం వంటి రచనలు చేశారు. 'గానకళా సింధు' 'సంగీత కళారత్న' వీరి బిరుదులు. కేంద్ర సంగీత నాటక అకాడమీ 1970లో ఫెలోషిప్ ఇచ్చి గౌరవించింది. శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం గౌరవ డాక్టరేట్ పట్టాతో సత్కరించింది. వీరు తెలుగు, కన్నడ, సంస్కృత భాషల్లో పండితులు. రాయలసీమ సాహిత్యంలో చిరస్థాయిగా నిలిచిపోయే 'పెనుగొండకొండ' పాటను రాశారు.

నేపథ్యం : వ్రేపల్లె నుండి కృష్ణుడు తోటి గోపబాలురతో ఆవులను మేపడానికి బృందావన అరణ్యానికి వెళ్ళేవాడు. అక్కడి యమునానది తీరంలో ఆవులు పచ్చికను మేస్తూండేవి. గోపబాలురు ఆటపాటలతో ఆనందంగా గడిపేవారు. కృష్ణుడు పిల్లనగ్రోవిని ఊదేవాడు. దాని నుండి వచ్చే సంగీతానికి అలవాటు పడిన గోవులు, గోపబాలురు, ప్రకృతి తమనుతాము మరచి ఆనందించేవి. తన వేణునాదంతో అలరింపచేసిన కృష్ణుడు పెరిగి పెద్దవాడయ్యాక దుష్టశిక్షణ కోసం మధురకు, ద్వారకకు వెళ్ళాడు. మరల తిరిగి బృందావనానికి రాలేదు. వేణుగానానికి దూరమైన ఆవులు, లేగలు, చెట్లు , యమునానది బాధతో కృష్ణుని రాకకోసం ఎదురు చూస్తున్నాయి. ఈ పరిస్థితిని కవి వర్ణిస్తున్నాడు.

- * శా || ఊలుం జొక్కికరంగ, జీవకళ దేరన్, నల్లడం బర్వు తే
జోలాలిత్యము చూచి ప్రూకులును మెచ్చుల్ సూప, సూర్యాత్మజు
కూల ప్రాంతములందుఁజిత్తముల చిక్కుల్ దీర్చు నవ్వేణు గా
నాలాపంబులఁగర్లముల్ మఱచి యెన్నాళ్ళయ్యెడున్ నేటికిన్ ! (1)
- * శా || మందం జిక్కి కృశింపఁజొచ్చినవి రోమంధంబులున్ లేక గో
బృందంబుల్, కలకింకిణీధ్వనుల వాయింపం గడున్నేర్చు కా
ళిందీ వీచికలెల్ల తీత్తవడి జాలింజెందె, బీడయ్యె మా
బృందారణ్యము, వేణుగీతముల హాయింజెందఁగా నోఁచమిన్ ! (2)
- * మ || అనివార్యంబగు పూర్వవాసన దృఢంబై యుండుటన్, వీనులున్,
గనులున్ నల్లడఁ ద్రిప్పి చూచెడిని లేఁగల్, మాతృగర్భంబు నం
దు నిలీనంబగు ప్రాఁతగీతమది వీనుల్ విందుగా సోఁకి నం
తనె, కంచెల్ చెడఁదొక్కి గంతులిడుచున్ దాఁఠింప యత్నింపవే? (3)

* మ || చెవులన్ సోఁకియు సోఁకజాలని విపంచి స్వాదునిస్వాన మా
ర్దవముల్, కర్కశమర్దల ధ్వనులఁ దేర్పంజాలునే ? మ్రోడులన్
జివురుల్ పుట్టఁగ, మూలమూలలకు సుజ్జీవంబు వర్షించు వై
ణవికుండొక్కడు నేడు పుట్టవలె బృందారణ్య దేశంబులన్ ! (4)

సీ || యమునాతరంగ రంగములందు నటియించు,
స్వచ్ఛందవృత్తి బీజములఁగాని,
తొలుచూలి యాలవత్సలపు జన్మవలందుఁ
దొరఁగు దుగ్ధముల మాధురులఁగాని
చివురాకుగాటు రుచించు కోకిలశాబ
కములకషాయ కంఠములఁగాని,
పండు వెన్నెలల వీడ్వడు కదంబపుఁ బూలఁ
దెలియు నొండొంటి పొందికలఁగాని,

తే || ప్రకృతి పరిణామములకు లోపడక యట్లై
కాననయ్యెడు, మానవ మానసములె
మఱచిపోయినవి, పుడొక మాటు మరల
వెదుకుఁగాక యా 'విస్మృత వేణుగీతి' (5)

సారాంశం

1. అలనాడు బృందావనంలో వేణుగానానికి రాళ్లు పరవశించి కరిగిపోయాయి. అంతటా చైతన్యం నిండింది. నాలుగుదిక్కుల వ్యాపించిన కాంతిని చూసి చెట్లు సంతోషించాయి. యమునానదీ తీరాన మనసులోని బాధలను తీర్చే ఆ వేణుగానాన్ని చెవులు మరిచి ఇప్పటికీ ఎన్నాళ్లయిందో కదా!
2. బృందావనం వేణుగానానికి దూరమయింది. ఆనందానికి నోచుకోక బీడుగా మారింది. పశువుల సమూహంలో చిక్కిన గోవులు నెమరువేయడానికి పచ్చిక లేక కృశించిపోయాయి. మధురమైన గజ్జెల శబ్దాన్ని కూడా అనుకరించగల యమునానదీ తరంగాలు ఇప్పుడు శూన్యములై దైన్యాన్ని పొందాయి.
3. బృందావనంలో తల్లుల కడుపులో ఉన్నప్పుడు లేగలు వేణుగానాన్ని విని ఉన్నాయి. ఆ వేణు గానమాధుర్యం పుట్టకమునుపే వాటి హృదయంలో నిండిపోయింది. అవి పుట్టిన పిమ్మట వేణుగానాన్ని వినడం కోసం తమ చెవులను, కళ్ళను నాలుగు దిక్కులకు తిప్పి చూస్తున్నాయి. పూర్వస్మృతి ఉండడం చేత వేణుగానం తమ చెవులను లీలగా తాకుతున్నట్లు భావించిన లేగదూడలు పొదలను దాటుతూ, గంతులువేస్తూ ఆ వేణుగానం కోసం వెతుకుతున్నాయి.

4. చెవులకు లీలగా తాకుతున్న వీణ యొక్క సవ్వడులు, కఠినమైన మద్దెల ధ్వనులు బృందావనంలో వినిపించే వేణుగానానికి సరితూగునా? ఈ బృందావనంలోని అన్ని దిక్కులలో చైతన్యాన్ని నింపి, చెట్లను చిగురింప చేయగల్గిన వేణువును ఊదేవాడు మరలా ఈనాడు పుట్టాలి .
5. యమునానది అలలనే వేదికపై శ్రీకృష్ణుడు నాట్యం చేసిన సహజమైన ఆనవాళ్లు ఈనాటికి అలాగే ఉన్నాయి. తొలిగా లేగదూడలను కన్న ఆవుల పొదుగుల నుండి ధారగా వచ్చే పాలలోని మాధుర్యం అలానే ఉంది. చిగుళ్ళను తిని మత్తెక్కిన కోకిలకూనలు కూసే కూతలు అలాగే ఉన్నాయి. పండు వెన్నెలలో రాలిపడే కడిమిచెట్టు పూలజల్లుల నుండి వ్యాపించే సుగంధము అలాగే ఉంది. ఇవన్నీ ప్రకృతిలో వచ్చే మార్పులకు లోనుగాక తమ స్వభావానికి తగినట్లుగా ఉన్నాయి. అలాంటి సహజమైన ప్రకృతి అందాలను, ఆనందాలను ఆస్వాదించవలసిన మానవుని మననే మారింది. అది కృత్రిమమైన అందాల ఆనందాల వెంటపడుతోంది. అలాంటి అసహజమైన మనసు కలిగిన మానవులు తాము మరచిన వేణుగీతాల కోసం వెతుకుగాక!

ఇవి చేయండి

ఉపాధ్యాయుడు చెప్పిన (ఉక్త లేఖనం రాయండి)

సూర్యాత్మజా, రోమంధము, బృందారణ్యము, గోబృందము, కింకీణీధ్వనులు, వైణవికుడు, కషాయకంఠము, విస్మృతి, స్వచ్ఛంద వృత్తి, ప్రకృతి, కర్మశము, వత్స

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

1. సంగీతం మనిషికి ఎలా ఆహ్లాదం కలిగిస్తుందో మీ మాటల్లో చెప్పండి.
2. కొన్ని సంగీత వాద్యాల పేర్లు చెప్పండి.
3. మీకు తెలిసిన గొప్ప వాద్యకారుల పేర్లు కొన్ని చెప్పండి.
4. కింది అపరిచిత పద్యాన్ని చదివి ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

తే ||

ఒక్క రోజీవు వీధుల నూడ్వకున్న
తేలిపోవును మా పట్టణాల సొగసు!
బయటపడునమ్మ! బాబుల బ్రతుకులెల్ల
ఒక క్షణమీవు గంప క్రిందకును దింప.

- అ. ఈ పద్యం ఎవరి గురించి చెబుతోంది?
- ఆ. పట్టణాల అందానికి కారణం ఏంటి?
- ఇ. పట్టణపు అందాన్ని చూసి గర్వపడేది ఎవరు?
- ఈ. 'నిముషం' అనే అర్థాన్ని కలిగిన పదం ఏది?

వ్యక్తీకరణ - సృజనాత్మకత

అ) కింద ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి.

1. రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ గారి గురించి రాయండి?
2. పాలు తాగుతున్న దూడలు ఎందుకు పరుగెడుతున్నాయి ?
3. యమునానది తీరం ఆనాడు ఎలా ఉండేది?
4. బృందావనంలో ప్రస్తుతం పరిస్థితులు ఎలా మారాయని కవి బాధపడ్డాడు ?

ఆ) కింది ప్రశ్నలకు 8 నుంచి 10 వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి

1. బృందావనంలో నాటికి-నేటికీ మధ్యన ఉన్న పరిస్థితుల్ని కవి ఎలా వర్ణించాడు?
2. మీ బాల్యానికి-నేటికీ మధ్యన చుట్టూ ఉన్న పరిసరాల్లో వచ్చిన మార్పులను వివరించండి?
3. మీరు చూసిన అందమైన పచ్చిక బయళ్ళు, ఆలమందల గురించి వర్ణించి రాయండి,

భాషాంశాలు

అ) పాఠం ఆధారంగా అడిగిన పదాలకు ఎదురుగా అర్థాలను ఊహించి రాయండి.

పాలు, కఠినమైన, చెట్లు, మొద్దులు, దూడ, పిల్లనగ్రోవి మద్దెల, పొద,

1. దుగ్ధము = పాలు
2. మర్దల = _____
3. కంచె = _____
4. మ్రోడులు = _____
5. మ్రాకులు = _____
6. కర్మశ = _____
7. లేగ = _____
8. వేణువు = _____

ఆ) కింది పదాలకు పర్యాయపదాలు పదవిజ్ఞానంలో వెతికి రాయండి

1. పాలు = దుగ్ధం క్షీరం
2. మ్రాను = _____
3. గోవు = _____
4. అరణ్యము = _____
5. లేగ = _____

6. మంద = _____

7. చెవులు = _____

వ్యాకరణాంశాలు

అ) కింది వాక్యాలను గమనించండి.

1. రామలక్ష్మణులు రాక్షసులఁజూసిరి.
2. రాజు రోజూ బడికి రాఁగలడని అనుకుంటున్నాను.
3. అర్జునుడు కర్ణుని ప్రాణముఁదీసెను.
4. ప్రవరుడు ఆకులఁబసరు పూసుకొని హిమాలయాలకు వెళ్ళాడు.

గీతగీసిన పదాలను విడదీయండి.

ఉదా: రాక్షసులఁజూసిరి = రాక్షసులన్ + చూసిరి

1. రాఁగలడని = _____ + _____

2. ప్రాణముఁదీసెను = _____ + _____

3. ఆకులఁబసరు = _____ + _____

పై ఉదాహరణల్లో పూర్వపదం చివర 'న్' అనే ద్రుతము ఉన్నది. పరపదంలో క-చ-ట-త-ప అనే పరుషాలు ఉన్నాయి. సంధి జరిగిన తరువాత క-గ, చ-జ, ట-డ, త-ద, ప-బ గా మారడాన్ని గమనించవచ్చు. ఇలా పరుషముల స్థానంలో సరళములు ఆదేశంగా వచ్చాయి. కావున ఇది సరళాదేశసంధి అవుతుంది.

ఆ) కింది పదాలను విడదీసి సంధి పేరు రాయండి.

ఉదా : వైణవికుండొక్కడు = వైణవికుండు + ఒక్కడు ఉకార సంధి

1. వీచికలెల్ల = ... + ...

2. చివురాకు = ... + ...

3. ఇప్పడొకమారు = ... + ...

4. గంతులిడుచున్ = ... + ...

5. ప్రాంతములందు = ... + ...

6. సోకినంతనె = ... + ...

7. రాలుంజొక్కి = ... + ...

8. మందంజిక్కి = ... + ...
9. చెడందొక్కి = ... + ...
10. ఆలాపంబులంగర్ణముల్ = ... + ...

ఇ) కింది సవర్ణదీర్ఘసంధి పదాలను విడదీసి రాయండి.

- ఉదా : సూర్యాత్మజ = సూర్య + ఆత్మజ (అ + ఆ = ఆ)
1. బృందారణ్యము = _____ + _____
2. గానాలాపంబు = _____ + _____
3. సారస్వతాలోకము = _____ + _____
4. దండకారణ్యము = _____ + _____

షష్ఠి విభక్తి

ఈ) కింది పట్టికను గమనించండి. జతపరచండి.

1.	సూర్యుని		పుస్తకములు ఎక్కడ ఉన్నాయని అంబేడ్కర్ అన్నాడు.
2.	భీముని		ఆజ్ఞను శిరసావహించాలి.
3.	నా	యొక్క	కిరణాల వల్ల పద్యాలు విచ్చుకున్నాయి.
4.	దశరథుని		కాంతికి కలువలు వికసించాయి.
5.	రాజు		భుజ బలము గొప్పది.
6.	చంద్రుని		కుమారులు నలుగురు.

పై పట్టికలోని పదాలను ఉపయోగించి వాక్యాలు తయారు చేయండి.

ఉదా - సూర్యుని యొక్క కాంతికి పద్యాలు విచ్చుకున్నాయి.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

పై వాక్యాల్లో పదాల మధ్యన చేరిన 'యొక్క' అనే ప్రత్యయం వాక్యాలను అర్థవంతంగా మార్చింది. ఇలా వాక్యంలో పదాల మధ్య చేరే కిన్-కున్-యొక్క-లోన్-లోపల్ అనే ప్రత్యయాలను షష్ఠి విభక్తి అంటారు. వాక్యంలోని పదాల మధ్య సంబంధాన్ని తెలిపేటప్పుడు 'యొక్క', జాతి, గుణాల గురించి తెలిపేటప్పుడు 'లో-లోపల్', క్రియతో సంబంధాన్ని కలుగ చేసేటప్పుడు 'కి' ప్రత్యయాలను ఉపయోగించాలి.

ఉ) కింది సమాస పదాలకు విగ్రహ వాక్యాలు రాయండి.

ఉదా - మానవ మానసము = మానవునియొక్క మానసము

1. కోకిలశాబకము = -----
2. కింకిణీ ధ్వనులు = -----
3. సూర్యాత్మజు = -----

ప్రాజెక్టుపని

1. రాళ్ళపల్లి అనంత కృష్ణశర్మగారు రచించిన పెనుగొండ కొండ గేయాన్ని సేకరించి ఆలపించండి?
2. సంగీత, సాహిత్యాలలో ప్రసిద్ధి చెందిన కవుల చిత్రాలు సేకరించండి. వాటిని తరగతిలో ప్రదర్శించండి.

సుభాషితం

తే. గీ వెలది మాతా పితృ పరాయణులకు స్వర్గ
లోక గోలోకములు బ్రహ్మలోక మైన
గృచ్ఛములు గావు సూర్య తర్పితుల వెంట
దల్లిదండ్రుల వెంట సాధ్యము త్రిలోకి.

తాత్పర్యం : సీతా ! తల్లిదండ్రుల్ని సేవించే బిడ్డలకు స్వర్గలోకం, గోలోకం, బ్రహ్మలోకం కూడా అందలేదనే బాధ ఉండదు. తల్లిదండ్రులను సేవించడం తోటే త్రిలోకాలు సాధ్యమవుతాయి.

నేనివి చేయగలనా?

1. పద్యాలను విన సొంపుగా పాడగలను.
2. పద్యాలను స్పష్టమైన ఉచ్చారణతో చదవగలను.
3. నేర్చుకున్న భాషాంశాలను సొంత మాటల్లో రాయగలను.
4. నేను చూసిన అందమైన పచ్చికబయళ్ళు, ఆలమందల గురించి వర్ణించి రాయగలను.

ఔను / కాదు

ఔను / కాదు

ఔను / కాదు

ఔను / కాదు

ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు

1. రాళ్ళపల్లి అనంత కృష్ణశర్మ స్వర పఠించిన అన్నమయ్య సంకీర్తనలను సేకరించండి.
2. రాళ్ళపల్లి అనంత కృష్ణశర్మ రాసిన వ్యాసాలు సేకరించండి.
3. సూర్యుని కూతుళ్ళు అయిన యమునా, కాళింది నదుల వివరాలు పూర్వగాథాలహరి గ్రంథం నుండి చదివి గ్రహించగలరు.

సంకల్ప బలం

టిట్టిభము అనేది ఒక చిన్న పక్షి. దానిని లకుముకి పిట్ట అని కూడా అంటారు. ఈ ఆడపక్షి ఒకసారి సముద్రం ఒడ్డున గుడ్లు పెట్టి మేత కోసం వెళ్ళింది. అది తిరిగి వచ్చి చూసే సరికి దాని గుడ్లు అక్కడ కనిపించలేదు. సముద్రపు కెరటాలు ఆ గుడ్లను సముద్రంలోకి ఈడ్చుకుని పోయాయి.

గుడ్లు కనిపించకపోవడంతో ఆ పక్షి చాలా బాధపడింది. 'అయ్యో! నా బిడ్డలను ఈ పాడు సముద్రం అపహరించుకుని పోయిందే' అని తలుచుకుంటూ ఆ చిన్న పక్షి రోదించింది. ఏడుపు ఆపి ఆలోచించింది. పక్షి మనసులో ఒక ఆలోచన మెరుపులాగా మెరిసింది. వెంటనే కార్యాచరణకు దిగింది. సముద్రపు ఒడ్డుకు పోయి తన ముక్కుతో ఒక సముద్రపు నీటి బొట్టును పీల్చి దూరంగా ఎగిరిపోయి ఒకచోట ఉమ్మివేసేది. మళ్ళీ సముద్రం వద్దకు వచ్చి ఇంకొక బొట్టును పీల్చి దూరంగా పోయి ఉమ్మివేయసాగింది.

ఈ విధంగా అది విశ్రాంతి లేకుండా ఆ నీటిని ఊమ్మివేసే పనిలో నిమగ్నమయ్యింది. ఆ సముద్ర జలాన్నంతా పీల్చివేస్తే తన గుడ్లు బయటపడతాయనుకుంటుంది. టిట్టిభపక్షి చేస్తున్న పనిని తోటి పక్షులు హేళన చేసాయి. సముద్రాన్ని తోడివేయడం నీ వల్ల అవుతుందా? అని ఎగతాళిగా మాట్లాడాయి. మరికొన్ని దాని కష్టం చూడలేక దానికి సాయం చేసాయి. మొత్తానికి టిట్టిభపక్షులన్నీ కలిసి సముద్రంలోని నీటిని పీల్చడం.. బయట వదలి వేయడం. ఆ పక్షులన్నీ కలిసి రోజుల తరబడి చేస్తున్న ఈ పనిని చూసి చలించిపోయిన సముద్రుడు విషయం ఏమిటని వాటిని అడిగాడు.

తన గుడ్లని సముద్రంలోకి కెరటాలు ఈడ్చుకునిపోయిన విషయాన్ని టిట్టిభపక్షి సముద్రుడితో మొర పెట్టుకుంది. ఆ పక్షుల పట్టుదల, సంకల్పాన్ని, సంతానం పట్ల ప్రేమను చూసి సముద్రుని మనస్సు కరిగిపోయింది. తన గర్భంలోకి జారిపోయిన గుడ్లను వెతికి తెచ్చి టిట్టిభపక్షికి అప్పగించాడు. పని చిన్నదా? పెద్దదా? అవుతుందా? కాదా? అనేది కాదు.. ముందు ఆ పని పట్ల మనం చూపే చిత్తశుద్ధి, పట్టుదల ఎలా ఉండాలనే సంకల్పాన్నీ, తల్లికి బిడ్డల పట్ల ఉండే వాత్సల్యాన్నీ ఈ చిన్నికథ మనకు అందిస్తోంది.

B6I9G4

వినడం - ఆలోచించి మాట్లాడడం

1. చిత్రం ఏ విషయాన్ని తెలియజేస్తుంది?
2. లేఖల బదులుగా ప్రస్తుతం ఉపయోగిస్తున్న సాధనాలు ఏవి?
3. మీ మిత్రులకు, బంధువులకు ఏ ఏ సందర్భాల్లో లేఖలు రాస్తారు?

ఉద్దేశం:

వ్యక్తులు, సంస్థలమధ్య సమాచారాన్ని పరస్పరం పంచుకోవడానికి ఉపయోగించే సాధనాలు లేఖలు. వీటి ద్వారా వ్యక్తులపరిచయాలు, సంబంధాలు, అభిప్రాయాలు, సమకాలీన సమాజజీవనం వంటివి తెలుస్తాయి. ప్రముఖులురాసిన లేఖలలో సాహిత్యవిలువలు ఉంటాయి. అలాంటి లక్షణాలు కలిగిన ఒక లేఖను ఉదాహరణగా పరిచయం చేయడమే ఈ పాఠం ఉద్దేశం.

కవి పరిచయం

డాక్టర్ సూర్యదేవర సంజీవదేవ్

(03.07.1914 - 25.08.1999)

సూర్యదేవర సంజీవదేవ్ గుంటూరుజిల్లా మంగళగిరి-తెనాలి మధ్యలో ఉన్న తుమ్మపూడిలో జన్మించారు. వీరు కవి, రచయిత, తత్వవేత్త, చిత్రకారుడు. 'తెగిన జ్ఞాపకాలు', 'రసరేఖ', 'దీప్తిధార', 'కాంతిమయి', 'రూపారూపాలు' వంటి రచనలు చేశారు. పద్మాలగు భాషలు చదవగలరు, రాయగలరు. ప్రస్తుత పాఠ్యభాగం 'లేఖల్లో సంజీవదేవ్' రచనలోనిది.

ప్రియమిత్రునికీ...

తుమ్మపూడి,

25-11-64.

ప్రియమిత్రులు శ్రీ నారాయణరాజు గారికి,

నమస్సులు, మీరు అత్యంత అనురాగంతో రాసిన ఉత్తరం చదువుకొని మీ సోదరి సులోచనా నేనూ కూడా అమితంగా సంతోషించితిమి. ఆమె మీకు మాఅక్క గారికీ తన నమస్కారములు తెలపమంటూన్నది. నేను కూడ. మీరు మీ సోదరిని చూచితిరి కాని నేను మా సోదరినికనూ చూడలేదు.

అవునండీ ఆ రాత్రి మీ రాక మీకెంత ఆనందం కలిగించినదో, నాకంతకంటే మించిన ఆనందం కలిగించింది. మనమంతా ఏనాడో, ఎంతో సుదూరపు దిగంతాలలో, ఏదో అస్పష్టమైన స్వప్నలోకంలో ఇదివరకే కలుసుకున్నట్లు అనుభూతిచెందాను నేను.

మైత్రి, ప్రేమ, నిస్వార్థతను మానవులంతా ఎంత దూరానవున్నా కూడా చాలా దగ్గరిలోనివారే. వారు ఏ వయసు వారైనప్పటికీ ఒకే వయసువారు. వారు ఏ వర్ణానికి చెందినా ఒకే వర్ణమువారు. వారు ఏ దేశానికి చెందినా ఒకే దేశానికి చెందినవారు. కులతత్వాలూ, జాతిభేదాలకు మనమంతా దూరం.

ఆ రాత్రి మనింటివద్ద మిమ్ము ఆపాలనిచూచి మీ కార్యక్రమంవిని మిమ్ము వెళ్ళనిచ్చితిమి.

మానవుని ఆత్మకు మానవుని మనసు ప్రతిబింబం. మానవుని మనసుకు మానవుని ముఖాకృతి ప్రతిబింబం. అందుకనే సామాన్యంగా ముఖం చూడగానే అంతరాత్మ తేజం తెలిసిపోతుంది.

ఎక్కువ మంది మానవులలో సుఖాలకంటే బాధలే ఎక్కువ. మానవుని బాధలనుండి, శోకాలనుండి, దిగుళ్ళూ, చింతలనుండి తప్పించి ఆనందం వైపు మరలించటానికే అనేకమైన లలితకళలు, సాహిత్యం, సంగీతం, నృత్యం, శిల్పం, చిత్రలేఖనం మొదలైనవి. ఏ కళ మానవుని బాధను తాత్కాలికంగానైనా తొలగించి ఆనందాన్ని ప్రసాదించజాలదో ఆ కళ కల మాత్రమే అవుతుంది.

మానవుడు ఆనందజీవి. ఆనందం లేకపోయిన తరువాత ఎంత సంపదవున్నా, విద్యవున్నా, కీర్తివున్నా అవన్నీ ఎండమావులే.

నాజీవితంలో సంకల్పించుకొన్న కార్యాలలో ఇంతవరకు నెరవేర్చిన వాటికంటే నెరవేర్చవలసినవే భవిష్యత్తులో ఎక్కువగా ఉన్నవి. సకాలంలో అవి అన్నీ కాకపోయినా కొన్ని అయినా సఫలం కాగలవని ఆశిస్తాను. సఫలం కాకపోయినా కూడా నిరుత్సాహపడను, నిరాశచెందను, విచారించను. కార్యచరణ మాత్రమే ప్రధానం కాని సఫలతలూ, విఫలతలూ సమానమే.

మీ

సంజీవదేవ్.

ఇవి చేయండి

ఉపాధ్యాయులు చెప్పిన కింది పదాలను (ఉక్తలేఖనం) రాయండి.

దిగంతాలు, స్వప్నలోకం, మైత్రి, కులతత్వాలు, నిస్వార్ధత, ముఖాకృతి, చిత్రలేఖనం, నృత్యం.

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

1. దబ్బు ముఖ్యమా? ఆనందం ముఖ్యమా? మీ అభిప్రాయం చెప్పండి.
2. స్నేహం యొక్క గొప్పతనం గురించి మీ మాటల్లో చెప్పండి.
3. నిరాశ వలన కలిగే నష్టాలను గురించి తెలపండి.

4. కింది గద్యం చదివి ఇచ్చిన ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

గార్లి మహాపండితురాలే కాక బ్రహ్మజ్ఞానం గల మహావిజ్ఞాని. ఆనాటి మహర్షులలో అగ్రేసరుడు, బ్రహ్మజ్ఞాని అయిన యజ్ఞవల్క్యునితో పలుమార్లు వాద ప్రతివాదాలు చేసిన మహాపండితురాలు. పురుషులతో పాటు ఉపనయనం చేసుకుని యజ్ఞోపవీతాన్ని (జంఘం) ధరించి శాస్త్రచర్చలు చేసిన విదుషీమణి. ఈమె జనకమహారాజు ఆస్థాన పండితురాలు. పురుషులతో పాటు స్త్రీలకు సమాన ప్రతిపత్తే కాకుండా ఏ విషయంలోనూ స్త్రీలు పురుషులకు తీసిపోరని చాటిన మహిళ గార్లి.

అ) మహర్షులలో అగ్రేసరులు ఎవరు?

.....

ఆ) బ్రహ్మ జ్ఞానం గల మహావిజ్ఞాని ఎవరు?

.....

ఇ) యజ్ఞోపవీతం అనే పదానికి అర్థం ఏమిటి ?

.....

ఈ) గార్లి ఎవరి ఆస్థాన పండితురాలు ?

.....

వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి.

1. లలిత కళలు ఎన్ని ? అవి ఏవి ?
2. ముఖం చూడగానే మానవుని అంతరాత్మ ఎలా తెలుస్తుంది ?
3. మానవులంతా ఒక్కటే అనే భావాన్ని సంజీవదేవ్ ఎలా వివరించారు?

అ) కింది ప్రశ్నలకు 8 నుంచి 10 వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి.

1. రచయిత లేఖలో పేర్కొన్న అంశాలను మీ సొంతమాటల్లో రాయండి ?
2. లలితకళల్లో నీకు నచ్చిన అంశం గురించి రాయండి ?
3. ఏదైనా ఒక పండుగ / దర్శనీయ స్థలం గురించి మిత్రునికి లేఖ రాయండి.

భాషాంశాలు

అ) కింద గీతగీసిన పదానికి అర్థాలు రాయండి. వాటితో సొంతవాక్యాలు రాయండి.

ఉదా : మైత్రి ఉన్న వ్యక్తి ఎంతదూరంలో ఉన్నా దగ్గర ఉన్నట్లే లెక్క

మైత్రి = స్నేహం

ప్రతి విద్యార్థి తోటి విద్యార్థులతో స్నేహంగా ఉండాలి.

1. కళ మానవుని బాధను తాత్కాలికంగా తొలగిస్తుంది.

.....

2. సులోచనా నేను కూడా అమితంగా సంతోషించాము.

.....

3. ముఖం చూడగానే అంతరాత్మ తేజం తెలిసిపోతుంది.

.....

4. నేను జీవితంలో సంకల్పించుకున్న కార్యాలు ఎక్కువగా ఉన్నాయి.

.....

5. సఫలం కాకపోయినా కూడా నిరుత్సాహపడను.

.....

అ) కింది వాక్యాలలో సమానార్థక పదాలను (పర్యాయపదాలు) గుర్తించి రాయండి.

1. పూర్వకాలంలో ఉత్తరాలు రాసేవారు. లేఖలు సమాచారం చేరవేయడానికి ఉపయోగిస్తారు.
జాబురాసే అలవాటును అందరూ నేర్చుకోవాలి.

.....

2. శోకంతో మనసు వికలమవుతుంది. బాధ కలిగినపుడు ఏడుపు వస్తుంది.

.....

3. సమాజంలో మంచి సేవచేసిన వారికి కీర్తి కలుగుతుంది. అలాంటి వారికి పేరు ప్రఖ్యాతులు వస్తాయి.

.....

బ) కింది ప్రకృతి - వికృతులను జతపరచండి.

1. కథ	( )	అ. కర్ణము
2. ముఖము	( )	ఆ. విద్వే
3. కీర్తి	( )	ఇ. కత
4. విద్య	( )	ఈ. మొగము
5. కార్యము	( )	ఉ. సిరి
6. శ్రీ	( )	ఊ. కీరితి

ఈ) కింద ఇచ్చిన పదాలకు వ్యతిరేక పదాలను జతపరచండి.

1. సుఖం	( )	అ. అస్పష్టమైన
2. సఫలం	( )	ఆ. శాశ్వతం
3. నిస్వార్థం	( )	ఇ. దుఃఖం
4. స్పష్టమైన	( )	ఈ. విఫలం
5. తాత్కాలికం	( )	ఉ. స్వార్థం

ఊ) కింది పదాలకు సాంతవాక్య ప్రయోగం చేయండి.

ఉదా: మా ఊరి గుడిలోని ఉత్సవాలు తాత్కాలికంగా వాయిదా వేశారు.

అమితంగా, అనురాగం, సఫలం, విఫలం, ప్రతిబింబం, ఎండమావులు, ఆనందం, నిస్వార్థం, చింత, కల

ఊ) కింది వచనలో సంబంధంలేని పదాన్ని గుర్తించి సున్నా "○" చుట్టండి. వృత్తంలోని పదాన్ని ఉపయోగించుకొని వాక్యాలు రాయండి.

1. వీణ, మద్దెల, ఫిడెలు, తంబూర

.....

2. దుఃఖం, బాధ, ఉత్సాహం, ఏడుపు

.....

3. నాట్యం, చిత్రలేఖనం, సంగీతం, కబడ్డీ

.....

4. కవిత, చరిత్ర, పాట, పద్యం

.....

బు) కింద ఇచ్చిన పదపట్టికను గమనించండి. వాటిలో పొడుపుకథలకు సంబంధించిన పదాలు ఉన్నాయి. వాటి ఆధారంగా కింద ఇచ్చిన ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

దం	తా	లు	క్రై
లి	గ	ర	తి
న	త్త	య	లి
ళ్ళు	ల	కా	మ
క	వ	టెం	నె

1. అక్కాచెల్లెళ్లు ఏడుస్తారు. అయితే దగ్గర చేరలేరు. _____
2. అరవైకన్నుల పులి వచ్చి ఏటిలో నీళ్ళు తాగు. _____
3. మూత తెరిస్తే ముత్యాల పేరు. _____
4. ఉరుములు మెరుపులు లేకుండా ఉత్తరాది చెఱువునిండే. _____
5. మా తాత రెండుబొమ్మలు తెస్తే ఒక బొమ్మ ఆడుతుంది. ఒకటి ఆడదు. _____
6. ఇల్లు, వాకిలితో కదులుతూ ఉంటుంది. వెళ్ళి చూడబోతే తలుపు మూసుకుంటుంది. _____
7. ఎన్ని కళ్ళు ఉన్నా రెండుకళ్ళతో చూసేది. _____
8. ఒకటే అక్షరం, అదే లేకపోతే ఈ ప్రపంచంలో మనుష్యులే ఉండరు. _____

వ్యాకరణాంశాలు

వాక్యం

అ) కింది వాక్యాలను చదవండి.

1. సుమేధ పాఠాన్ని చదువుతున్నది.
2. సాహిత్య పూలు కోస్తున్నది.
3. అరుణ వంటచేసింది.

4. సృజన నాట్యంచేసింది.
5. బాలకృష్ణ దినపత్రిక చదువుతున్నాడు.

పై వాక్యాలలోని కర్త - కర్మ - క్రియలను గుర్తించండి.

	కర్త	కర్మ	క్రియ
	సుమేధ	పాఠం	చదువుతున్నది.
1.			
2.			
3.			
4.			

పై ఉదాహరణలో కర్త - కర్మ - క్రియ ఉన్నాయి. అవి సంపూర్ణమైన అర్థాన్ని ఇస్తున్నాయి. అలా ఇస్తే దానిని వాక్యం అంటారు.

యదాగమసంధి

అ) కింది వాక్యాలు చదవండి.

1. సెలయేరు పక్కన భరద్వాజమహర్షి ఆశ్రమం ఉంది.
2. రవి స్నేహితుడు పుస్తకాలు ఇంటికి వచ్చియిచ్చాడు.
3. మాయమ్మ నాకు అన్నం పెట్టింది.
4. మాయయ్య నిన్న విజయవాడకు వెళ్లాడు.
5. మాయిల్లు మమతల పొదరిల్లు.

ఇ) గీత గీసిన పదాలను విడదీయండి.

ఉదా : సెలయేరు = సెల + ఏరు

1. వచ్చియిచ్చాడు = _____ + _____
2. మాయమ్మ = _____ + _____
3. మాయయ్య = _____ + _____
4. మాయిల్లు = _____ + _____

పై ఉదాహరణలో పూర్వ స్వరంగా 'అ' వుంది. పరస్వరం గా 'ఏ' ఉంది. సంధి జరిగే అవకాశం లేదు. అందుచేత పరస్వరానికి ముందుగా 'య్' ఆగమంగా వచ్చింది. కనుక ఇది 'యడాగమ' సంధి.

ఈ) కింది పదాల మధ్య 'య' కారం చేర్చి రాయండి.

1. మంచి + అదను = ...
2. పది + ఆరువేల = ...
3. పాడి + ఆవు = ...
4. ఏలి + ఉన్న = ...
5. నా + అనుభవం = ...

ప్రాజెక్టుపని

గొప్ప వ్యక్తులు రాసిన లేఖలను సేకరించి, తరగతిగదిలో ప్రదర్శించండి.

సుభాషితం

పర హితము సేయు నెవ్వడు
పరమ హితుండగును భూత పంచకమునకుం
బర హితమె పరమధర్మము
పర హితునకు నెదురు లేదు పర్వేందుముఖీ!

భావం

ఓ పార్వతీ! ఎవరు ఇతరులకు సహాయం చేస్తారో వారు ప్రకృతికి ఇష్టమైన స్నేహితులవుతారు. ఇతరులకు సహాయం చేయడానికి మించిన ధర్మం లేదు. అలా సహాయం చేసేవారు లోకంలో కీర్తిమంతులౌతారు.

నేనివి చేయగలనా?

1. కళల గురించి చర్చించగలను.
2. పాఠంలోని పదాలకు అర్థాలను, పర్యాయపదాలను గుర్తించి రాయగలను.
3. లేఖలను చదవగలను. సొంతమాటల్లో రాయగలను.
4. నేను చూసిన ఒక దర్శనీయ వ్రాంతం గురించి మిత్రునికి లేఖ రాయండి.

ఔను / కాదు

ఔను / కాదు

ఔను / కాదు

ఔను / కాదు

ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు

1. సంజీవదేవ్ రాసిన 'సంజీవదేవ్ లేఖలు', 'లేఖల్లో సంజీవదేవ్' రచనలను పరిశీలించండి.
2. విద్యార్థులకు ప్రముఖులు రాసిన లేఖలు పరిచయం చేయండి.

గురుభక్తి

ఒకరోజు ధౌమ్యమహర్షి ఆశ్రమంలో కూర్చుని ఉన్నారు. ఆ సమయంలో వర్షం ఏకదాటిగా కురుస్తోంది. ఆశ్రమప్రాంతం అంతా జలమయం అయింది. వెంటనే ధౌమ్యమహర్షి తన శిష్యులను దగ్గరగా పిలిచి ఇలా అన్నాడు. ‘ శిష్యులారా! మన పంట చేనుకు ప్రక్కన ఉన్న కాలవగట్టు సక్రమంగా లేకపోతే మన పంట మొత్తం నీళ్ళపాలు అవుతుంది. అదే జరిగితే మన ఆశ్రమంలో అందరూ పస్తులు ఉండాలి. ముందు మీలో ఎవరో ఒకరు వెళ్లి పంటపొలాలను చూసి రండి’ అని అన్నాడు.

గురువు మాటలకు అందరూ తలలు వంచుకొని రకరకాల కారణాలు చెప్పారు తప్ప, ఆ వర్షంలో పంటచేనుకు వెళ్లడానికి ఎవరూ సాహసించలేదు. అక్కడ ఉన్న ఆరుణి అనే శిష్యుడు లేచి “గురుదేవా! ఆశ్రమానికి ఆహారం అందించే పంటచేను ఎలా ఉందో నేను చూసి వస్తాను” అని పంటచేను దగ్గరికి బయలుదేరాడు.

ఆరుణి పంటచేల గట్టు దగ్గరికి చేరుకున్నాడు. అక్కడ ఒక చోట కాలవగట్టుకి చిన్న గండిపడింది. ఆ గండిలో నుంచి నీరు పంటపొలాల్లోకి ప్రవహిస్తోంది. ఆరుణి గడ్డి, రాళ్ళు, రప్పలు తెచ్చి గండికి అడ్డం వేసినా ప్రవాహం ఆగలేదు. ఆరుణి ఒక ఉపాయం ఆలోచించి చివరికి తానే గండికి అడ్డంగా పడుకున్నాడు. ప్రవాహాన్ని అడ్డుకున్నాడు.

తెల్లవారింది. ధౌమ్యమహర్షి ఆరుణిని వెతుక్కుంటూ పంటచేను దగ్గరికి వెళ్ళాడు. అడ్డంగా పడుకున్న ఆరుణి తడిసి, చలికి వణుకుతూ అక్కడే ఉన్నాడు. మహర్షి అతని దగ్గరికి వచ్చి పరిస్థితిని చూసి ఆశ్రమానికి తీసుకెళ్లాడు. సాయంత్రానికి ఆరుణి కోలుకున్నాడు. గురువు దగ్గరికి వచ్చి నమస్కారం చేశాడు. అప్పుడు ధౌమ్యమహర్షి “నీ గురుభక్తి, కార్యదీక్ష వెలకట్టలేనిది!” అని ఆరుణిని మెచ్చుకున్నాడు. ఇదంతా చూస్తున్న మిగతా శిష్యులు సిగ్గుతో తలవంచుకున్నారు. గురువుపై భక్తి ఉన్న వాళ్లకి ఆయన చెప్పిన ఏ పనీ కష్టంగా అనిపించదు. వాళ్ళు మంచి కార్యాలు చేస్తూ, ఉత్తమశిష్యులుగా అందరి మన్ననలు పొందుతారు.

జాజిపువు నాజుకు జాజాము నవకంబు
మల్లెపువ్వుల పరీమళ పరీవాహంబు - తెలుగుభాష
 - రాయప్రోలు సుబ్బారావు

5

బాలచంద్రుని ప్రతిజ్ఞ

వినడం - ఆలోచించి మాట్లాడడం

1. చిత్రం గురించి మాట్లాడండి?
2. చిత్రంలో ఉన్న మహనీయుల గొప్పతనం గురించి చర్చించండి?
3. మీకు తెలిసిన యోధుల గురించి మాట్లాడండి.

ఉద్దేశం:

భారతదేశచరిత్రలో రాజ్యకాంక్షతో జరిగిన యుద్ధాలు కొన్ని. ధర్మాన్ని రక్షించడం కోసం జరిగిన యుద్ధాలు మరికొన్ని. ఇలా ధర్మం వైపు నిలిచిన వారికి కొన్ని కష్టాలు ఎదురైనా చివరగా విజయాన్ని సాధించడం చూడవచ్చు. అలా ధర్మాన్ని రక్షించడం కోసం ప్రాణాలను లెక్కచేయని మహనీయుల గురించి తెలుసుకోవడమే ఈ పాఠం ఉద్దేశం.

నేపథ్యం : పల్నాటిరాజ్యం పొలిమేరల్లో యుద్ధ వాతావరణం ఏర్పడింది. ఆ సమయంలో పట్టణవీధుల్లో బాలచంద్రుడు బొంగరాలాట ఆడుతున్నాడు. వైపుణ్యంతో కూడిన ఆట అందరినీ ఆకట్టుకుంటోంది. అమ్మలక్క లందరూ చుట్టూచేరి చూస్తూ ఆనందిస్తున్నారు. ఒక బొంగరం పొరపాటున అన్నమ్మ అనే ఆమెకు తగిలింది. ఆమె కోపంగా “నీ పొరుషం బొంగరాలాటలో కాదు. యుద్ధభూమిలో చూపించు. పల్నాటి వీరత్వాన్ని ప్రదర్శించు” అని అంది. వెంటనే బాలచంద్రుడు పొరుషంతో యుద్ధరంగమునకు బయలుదేరి తల్లిదీవెనలు తీసుకునే సందర్భం లోనిది.

కవి పరిచయం

శ్రీనాథుడు (1385 - 1475)

శ్రీనాథుడు పెదకోమటి వేమారెడ్డి ఆస్థానంలో విద్యాధికారిగా ఉండేవారు. వీరు రాసిన చాటుపద్యాలు ఆంధ్రదేశమంతటా ప్రసిద్ధి పొందాయి. మరుత్తరాట్పరిత్ర, శృంగారనైషధము, కాశీఖండము, హరవిలాసము, పల్నాటి వీరచరిత్రము, క్రీడాభిరామము మొదలైనవి రచించారు. వీరికి ‘కవి సార్వభౌముడు’ అనే బిరుదు ఉంది. ఈ పాఠ్యభాగం పల్నాటి వీరచరిత్రలోనిది.

బాలచంద్రుని ప్రతిజ్ఞ

అని తల్లి పలికిన ననియె బాలుండు
 “భయమేల గొల్పెదు భామ నీ విపుడు
 నలగాము డెరుగును నాదుశౌర్యంబు
 ప్రళయకాలమునాటి ఖైరవురీతి
 సైంధవవధ వేళ సాహసస్ఫూర్తి
 విజయుడు రణములో విహరించునట్లు
 కౌరవ సేనలో గదబట్టిదూరి
 వడముడిరణమున వ్రాలినయట్లు
 వాయుపుత్రుడు లంక వడితోడఁజొచ్చి
 భస్మంబుగావించి ప్రబలినభంగి
 రాక్షసరణములో రామచంద్రుండు
 వీరపరాక్రమవిధి జెందినట్లు
 జలధిమధ్యంబున సారెకుదిరుగు
 మందర శైలంబుమాడ్కి దోపంగ
 ఫాలాక్షుండతి రౌద్రపతిమ మీఱంగ
 త్రిపురముల్ గాలించి తీర్చినయట్లు
 స్థావర జంగమ సకలవస్తువుల
 ప్రళయాబ్ధి ముంచంగఁ బరగినరీతి
 కామభూపదళము గడగడవణక
 విక్రమక్రమశక్తి విడివడచొచ్చి
 పృథ్విపై పీనుఁగు పెంటలుగాఁగ
 విహరింతు మదిలోన వేడుకకొలఁది
 ఉర్వీశు దళముల కురుమనిపిడుగ
 గర్వించుపగవారి కంటిలో నెరుస
 ఎదురెవ్వరే నాకు నీభువిలోన
 నలగాముబలముల నలినలిచేసి
 వండంగ తరగిన వడుపుననరికి
 నెత్తురుమడుగులు నిండంగఁ జేతు
 దహనునికడ్డంబె దట్టమౌ వనము
 బడబాగ్ని నార్చునే పాథోధిమించి
 భయదమౌపులికిని పశుగణం బెదురె

నాటి, నేటి యుద్ధాల గురించి చర్చించండి.

స్వాతికొక్కెరగుంపు సాళ్వంబు కెదురె
 జింకలకదుపులు సివ్వంగికిడె
 చిన్న మిర్యమునం చెడునె కారంబు
 బాలుడనని నన్ను భావింపవలదు”
 అనిన బాలుని మాట కైతమ్మ పలికె

ద్విపద అంటే రెండు పాదాలు గల పద్యం. ఇది గానయోగ్యమైనది.

సారాంశం

యుద్ధానికి పోవద్దని పలికిన తల్లి ఐతమ్మతో బాలచంద్రుడు ఇలా పలికాడు. నన్ను ఎందుకు భయపెడతావు. నా పరాక్రమం నలగామరాజునకు తెలుసు. ప్రళయకాలంలో కాలభైరవుని వంటి వాడిని. సైంధవుని చంపేవేళ అర్జునుడు యుద్ధంలో విహరించినట్లుగా విహరిస్తాను. కౌరవసైన్యంలో గదపట్టుకొని భీముడు యుద్ధం చేసినట్లుగా చేస్తాను. హనుమంతుడు లంకలోకి వేగంగా ప్రవేశించి లంకాదహనం చేసినట్లుగా చేయగలను. శ్రీరామచంద్రుని వలె రాక్షసులతో యుద్ధం చేసి వీరత్వానికి ప్రతీకయై నిలుస్తాను. దేవదానవులు సముద్రాన్ని చిలికినప్పుడు సముద్రం మధ్యలో మంధరపర్వతం ఆధారమై నిలిచినట్లు నిలుస్తాను.

ఫాలాక్షుడు గొప్ప శౌర్య పరాక్రమం ఉట్టిపడేటట్లు, త్రిపురాసురునితో యుద్ధం చేసినట్లు చేస్తాను. శివుడు కోపంతో త్రిపురాలను కాల్చినట్లు చెలరేగుతాను. మహాశివుడు ప్రళయకాలంలో భూమండలాన్ని సముద్రంలో ముంచినట్లు యుద్ధంలో సైన్యాన్ని నశింపజేస్తాను. నలగామరాజు సైన్యం గడగడ వణికేటట్లు గొప్ప పరాక్రమాన్ని ప్రదర్శిస్తాను. యుద్ధరంగంలో శత్రుసైన్యం కుప్పలు తెప్పలుగా పడేటట్లు, నా మనస్సు ఆనందపడేట్లు విహరిస్తాను.

మహారాజు సైన్యం పాలిట ఉరుములు లేని పిడుగునౌతాను. గర్వించే సైన్యానికి కంటిలో నలుసునై వేధిస్తాను. ఆ సమయంలో నన్ను ఈ భూమిపై ఎదిరించే వారెవరున్నారు? నలగామరాజు బలగాన్ని తుక్కుతుక్కుగా చేస్తాను, వంట చేసేటప్పుడు కూరముక్కలు తరిగినట్లుగా తరుగుతాను. యుద్ధంలో రక్తం మడుగులు కట్టిస్తాను.

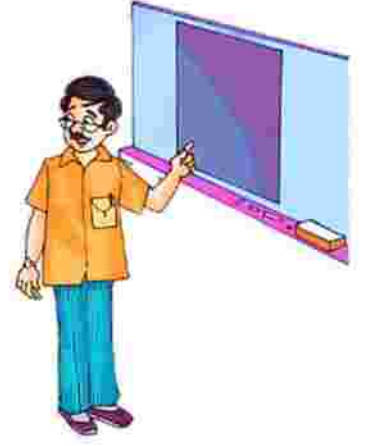
దావాగ్ని దహనం చెయ్యడానికి అడవి అడ్డమా...? బడబాగ్నిని సముద్రం ఆర్పగలదా...? భయంకరమైన పులిని జంతుసమూహం ఎదిరించగలదా...? డేగను కొంగలు అడ్డుకోగలవా...? వేగంలో సివంగికి జింకలసముహం సాటి ఔతుందా...? మిరియపుగింజ చిన్నదైనా కారం చెడుతుందా?... అని బాలచంద్రుడు పలికాడు. నీవు నన్ను చిన్న బాలునిగా భావించవద్దని తల్లితో చెప్పాడు.

ఇవి చేయండి

ఉపాధ్యాయుడు చెప్పిన కింది పదాలను (ఉక్తలేఖనం) రాయండి.

ఫాలాక్షుడు, శౌర్యము, స్ఫూర్తి, భస్మము, పృథ్వి, త్రిపురములు, ఉర్వీశుడు, వాయుపుత్రుడు, పరాక్రమము, స్థావరము, మంధరశైలము, బడబాగ్ని

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

1. పాఠంలోని ద్వీపద పాదాలను రాగయుక్తంగా పాడండి.
2. బాలచంద్రుడు ఎవరితో ఏమన్నాడో చెప్పండి.
3. బాలచంద్రునికి తల్లి ఏమని చెప్పిందో ఊహించి చెప్పండి.

4. కింది గీతాన్ని చదివి ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

పల్లవి: విశ్వభారత వీర లేవోయీ

ప్రగతి పథముల వెంట పదవోయీ

చ: స్వాతంత్ర్య వీరుండు రాణాప్రతాపుండు

నీ జాతి వాడురా ప్రళయాగ్ని వీవురా

వీరాభిమన్యుండు పలనాటిబాలుండు

నీ సహోదరులురా లయ రుంఝు వీవురా ॥

చ: ధీర రూస్సీరాణి నీ వీరమాతరా

కాకతీ రుద్రమ్మ నీ సోదరేనురా

మగువ మాంచాల నీ బంగారు వదినరా

వీరవంశము నీది వీర రక్తమ్మూరా ॥

చ: పదునాల్గు భువనాల నిన్నట్లు మొనగాడు

లేడురా జగదేక వీరుడవు నీవెరా

శివ సముద్రమ్మువై బడబాగ్ని జ్వాలవై

లంఘించి వెలుగరా లోకాలనేలరా ॥

॥వి॥

॥వి॥

ప్రశ్నలు

1. గేయంలో స్వతంత్ర వీరుడెవరు?

జ: _____

2. కవి వీరాభిమన్యునితో ఎవరిని పోల్చాడు?

జ: _____

3. గేయంలోని వీరవనితల పేర్లు రాయండి.

జ: _____

4. కవి ఎవరికి ప్రేరణను కలిగిస్తున్నాడు?

జ: _____

వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి.

1. బాలచంద్రుని పరాక్రమాన్ని ఎవరెవరితో పోల్చడం జరిగింది?
2. బాలచంద్రుని పరాక్రమాన్ని రామాయణ, భారత, భాగవత వీరులతో పోల్చిన అంశాలను వివరించండి.
3. బాలచంద్రుడు తనను ఎదిరించలేరనడానికి చెప్పిన పోలికలేవి?

ఆ) కింది ప్రశ్నలకు 8 నుంచి 10 వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి.

1. పాఠ్యభాగ సారాంశాన్ని సొంతమాటలలో రాయండి?
2. భారత స్వాతంత్ర్య సంగ్రామంలో పోరాడిన ఇద్దరు వీరుల గురించి రాయండి.
3. తల్లి ఐతమ్మకి బాలచంద్రునికి మధ్య జరిగిన సంభాషణను రాయండి.

భాషాంశాలు

అ) కింద గీతగీసిన పదాలకు అర్థాలు రాయండి. వాటితో సొంతవాక్యాలు రాయండి.

ఉదా: కౌరవసైన్యం కురుక్షేత్ర రణములో మరణించింది.

రణము = యుద్ధము

1. భోగిమంటలో వేసిన వస్తువులు కాలి భస్మం అవుతాయి.

భస్మం = _____

2. జలధిలోని నీరు ఉప్పగా ఉంటుంది.

జలధి = _____

3. హిమాలయ శైలము మంచుతో కప్పబడి ఉంటుంది.

శైలము = _____

4. పృథ్వి గుండ్రంగా ఉంటుంది.

పృథ్వి = _____

ఆ) అర్థాలను జతపరచండి.

1.	మది	( )	అ)	వేడుక
2.	ఉర్వీశుడు	( )	ఆ)	పరాక్రమం
3.	దళము	( )	ఇ)	మహారాజు
4.	విక్రమము	( )	ఈ)	అగ్ని
5.	సంతోషము	( )	ఉ)	అడవి
6.	వనము	( )	ఊ)	మనస్సు
7.	దహనుడు	( )	బు)	సైన్యం

ఇ) కింద ఇచ్చిన పదానికి సమానార్థక పదాలు వాక్యాలలో ఉన్నాయి. వాటిని గుర్తించి రాయండి.

1. బాలచంద్రుడు రణంలోకి దూకాడు. కాని రాజులకు యుద్ధకాంక్ష తగదు.

సమరం = _____

2. జ్వలనుడు అడవిని దహించాడు. అగ్ని ధాటికి చెట్లన్నీ కాలిపోయాయి.

వహ్ని = _____

3. దేవతలు అమృతం కోసం అంబుధిని మఢించారు. ఉదధి నుండి చంద్రుడు పుట్టాడు.

సముద్రం = _____

4. పుడమి పై కనకవర్షం కురిసింది. రైతులు ధరణిపై బంగారం పండిస్తున్నారు.

పసిడి = _____

భూమి = _____

ఈ) కింది వానిలో ప్రకృతి వికృతులను జతపరచండి.

1.	పుత్రుడు	( )	అ)	పసువు
2.	రాక్షసుడు	( )	ఆ)	పుడమి
3.	పృథ్వి	( )	ఇ)	బొట్టె
4.	పశువు	( )	ఈ)	రక్కసుడు

ఉ) కింది పదాలకు వ్యతిరేక పదాలు రాయండి.

1. భయం X _____

2. న్యాయం X _____

3. భువి X _____

4. జయం X _____

వ్యాకరణాంశాలు

గసడదవాదేశ సంధి

అ) కింది వాక్యాలను పరిశీలించండి.

1. కల్నల్ సంతోష్‌బాబు దేశంకోసం ప్రాణాలర్పించాడు. అతడు గొప్పవాడుగదా.
2. అందరు నిజముదెలిసి మసలుకోవాలి.
3. పాండవులు విరాటమహారాజు కొలువుసేసిరి.
4. లతకు ఏమి చేయాలో పాలువోక ఉంది.

గీతగీసిన పదాలను విడదీయండి.

ఉదా: గొప్పవాడు + కదా = గొప్పవాడుగదా

1. నిజము + తెలిసి = _____
2. కొలువు + చేసిరి = _____
3. పాలు + పోక = _____

పై ఉదాహరణల్లో ప్రథమావిభక్తి ప్రత్యయాలైన దు-ము-వు-లు పూర్వపదం చివర ఉన్నాయి. పరుషాలైన క-చ-ట-త-ప లు పరపదం మొదట ఉన్నాయి. అప్పుడు వాటి స్థానంలో గ-స-డ-ద-వ లు ఆదేశంగా వచ్చాయి. ఒకానొక సమయంలో గసడదవలు రాకపోతే అవే రూపాలు యథాతథంగా ఉంటాయి. ఇలా రెండు విధాలుగా సంధి జరగడాన్ని గసడదవాదేశ సంధిలో గమనించవచ్చు.

సప్తమీ విభక్తి

అ) కింది వాక్యాలు చదవండి.

1.	సరయు నదీతీరం		కోసల దేశం ఉంది.
2.	చాణక్యడు మాటల		నేర్పరి
3.	కాశీ	అందు	గంగా నది ఉంది.
4.	తల్లికి పిల్లల		అనురాగం ఉంది.
5.	గరుత్మంతునికి తల్లి		భక్తి ఉంది.

పై వాక్యాలను సరిచేసి తిరిగి రాయండి.

ఉదా: సరయునది తీరమందు కోసలదేశం ఉంది.

1. _____
2. _____

3. _____

4. _____

పై పట్టికను గమనిస్తే 'అందు' అనే ప్రత్యయం వాక్యాలను అర్థవంతంగా మార్చింది. ఇలా వాక్యంలోని కొన్ని పదాల మధ్యన చేరే 'అందున్, నన్' అనే ప్రత్యయాలను సప్తమీవిభక్తిగా చెప్పవచ్చు. సాధారణంగా సామీప్య, విషయసంబంధాన్ని, అంతటా వ్యాపించటాన్ని గురించి చెప్పేటప్పుడు 'సప్తమీవిభక్తి' ని ఉపయోగిస్తారు.

ఇ) కింది ఖాళీలను పూరించండి.

సమాస పదం	విగ్రహ వాక్యం	సమాసం పేరు
ఉదా: వాయుపుత్రుడు	= వాయువు యొక్క పుత్రుడు	షష్ఠీతత్పురుష సమాసం
1. మా ఇల్లు	= _____	_____
2. నా పుస్తకం	= _____	_____
3. తల్లి మనసు	= _____	_____
4. రాజు సైన్యం	= _____	_____

ఈ) సంధి పదాలను విడదీసి రాయండి.

ఉదా: ఫాలాక్షుడు	=	ఫాల	+	అక్షుడు
1. ప్రళయాభి	=	_____	+	_____
2. భయమేల	=	_____	+	_____
3. బాలుడని	=	_____	+	_____
4. బడబాగ్ని	=	_____	+	_____
5. నీవిప్పుడు	=	_____	+	_____
6. వ్రాలినయట్లు	=	_____	+	_____
7. తీర్చినయట్లు	=	_____	+	_____
8. ఎదురెవ్వరు	=	_____	+	_____
9. బాలుడనని	=	_____	+	_____
10. పశుగణంబెదురె	=	_____	+	_____

ప్రాజెక్టుపని

మీకు తెలిసిన వీరవనితల చిత్రాలను సేకరించండి. వారి గురించి రాయండి.

చమత్కార పద్యం

కం. తోక వెనకాలనుండును
 టీకప్పున నుండు మండుటెండలనుండున్
 మోకాలు ముందునుండును
 ఆకాశము పైననుండు అద్దిరభన్నా

పై పద్యములో చమత్కారాన్ని గమనించండి.

భావం: ఈ పద్యంలో తోక వెనకాల, టీకప్పులో, మండుటెండలు, మోకాలుకు ముందు, ఆకాశంపైన ఏముంటుందని అడిగారు. ఇది ఒక చమత్కార పద్యము. పైకి అలా కనబడుతున్నా పద్యములో సమాధానం ఉంది. తోక ఎప్పుడూ వెనకాలే ఉంటుంది. టీ - కప్పులో ఉంటుంది. ఇప్పుడు మళ్ళీ ఒకసారి చదవండి. మీకు పద్య చమత్కారం అర్థమౌతుంది.

నేనివి చేయగలనా?

1. యుద్ధంలో వీరోచితంగా పోరాడిన వీరుల గురించి మాట్లాడగలను. ఔను / కాదు
2. గేయాన్ని ధారాళంగా చదవగలను. భావాన్ని సొంతమాటల్లో చెప్పగలను. ఔను / కాదు
3. పాఠంలోని పదాలను, వాక్యాలను, వాక్యనిర్మాణంలో వినియోగించగలను. ఔను / కాదు
4. పాఠంలోని ప్రశ్నలకు జవాబులు సొంతమాటల్లో రాయగలను. ఔను / కాదు

ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు

1. పల్నాటివీరచరిత్రను సేకరించి చదవండి. విద్యార్థుల చేత చదివించండి.
2. పోరాటపటిమ పెంపొందించుకోడానికి ఉపకరించే మహనీయుల జీవితచరిత్రలను కథారూపంలో విద్యార్థులకు వినిపించండి.

ఉదా: అల్లూరి సీతారామరాజు, రాజా రామ్మోహన్ రాయ్, గాంధీజీ, శివాజీ, భగత్ సింగ్ మొదలైనవారు.

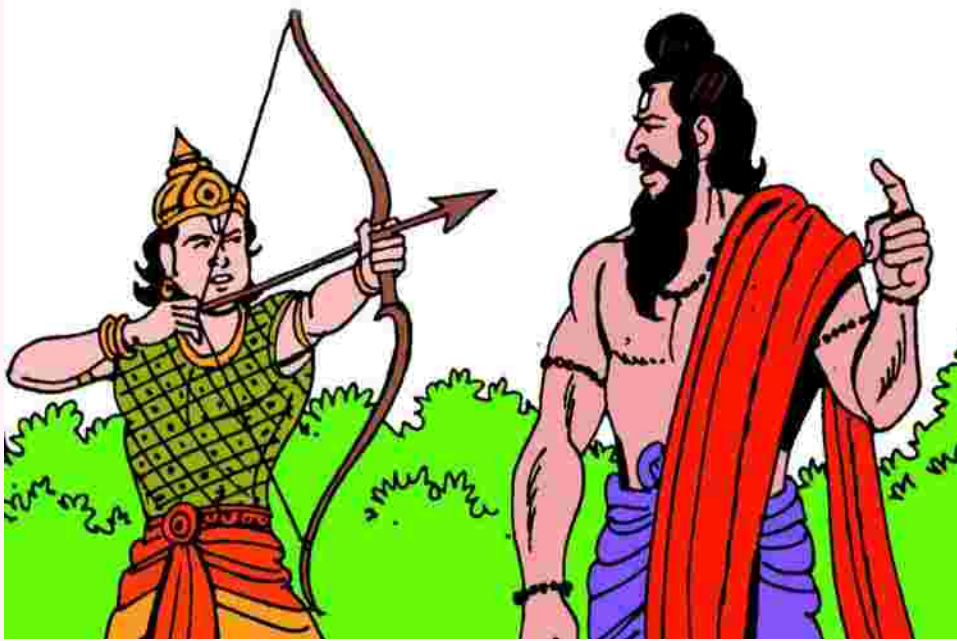
సాహితీ తరంగ సంగీత రసధుని - తెలుగుభాష
 - నండూరి రామాకృష్ణమాచార్యులు

ఏకాగ్రత

అది హస్తినాపురం. విలువిద్యలో శిక్షణ పొందిన రాకుమారులు ధనుర్బాణాలు ధరించి నిలుచున్నారు. దూరంగా చెట్టు. దానిమీద పక్షి బొమ్మ ఉంది. ద్రోణుడు ముందుగా ధర్మరాజుతో “రాకుమారా! చెట్టును గమనించు. నీకేం కనపడుతున్నాయి” అని అన్నాడు. పక్షితో పాటు చెట్టు, కొమ్మలు, ఆకులు కూడా కనపడుతున్నాయని ధర్మరాజు సమాధానం చెప్పాడు. తర్వాత దుర్యోధనుడు, భీముడు మొదలైన శిష్యులందరినీ అదే విధంగా ద్రోణుడు అడిగాడు. వారు కూడా తమకు అన్నీ కనబడుతున్నాయని చెప్పారు.

తరువాత ద్రోణుడు అర్జునుడితో, నీకు చెట్టు కనబడుతున్నదా! అని ప్రశ్నించాడు. లేదని సమాధానం చెప్పాడు. మరి కొమ్మలు, ఆకులు కనబడుతున్నాయా? అని ద్రోణుడు అన్నాడు. లేదని సమాధానమిచ్చాడు. మరి పక్షి కనిపిస్తున్నదా? మరలా లేదనే సమాధానం వచ్చింది. మరినీకేం కనిపిస్తున్నది? పక్షి కన్ను అని సమాధానం వచ్చింది. ఆ లక్ష్యాన్ని చేదించు అని ద్రోణుని నోటినుంచి మాట వచ్చేలోపే అర్జునుడు విడిచిన బాణం పక్షి కన్నును తాకింది. ఆ ప్రాంగణమంతా కరతాళధ్వనులు మారుమ్రోగాయి. ఆనందంతో శిష్యుని ఏకాగ్రతను మెచ్చి గురు ద్రోణుడు ఆశీర్వదించాడు.

భారతంలోని ఈ ఇతివృత్తాన్ని గమనిస్తే అర్జునుడు తన దృష్టిని పూర్తిగా చేస్తున్న పని మీదే కేంద్రీకరించాడు. అలా మనస్సు ఒకే విషయాన్ని గురించి నిలకడగా ఆలోచించడమే ఏకాగ్రత. భూతద్దం ద్వారా సూర్యరశ్మి ఒకేచోట కదలకుండా వుంచితే అది చెక్కను క్షణాలలో కాల్చగలుగుతుంది. కానీ నేరుగా తాకే సూర్యరశ్మి ఆ చెక్కను కాల్చలేదు. అదే విధంగా సాధారణమైన స్థితిలో మన ఆలోచనా శక్తి చెల్లాచెదరై ఉంటుంది. అదే ఆలోచనా శక్తిని మనం ఒకే విషయంపై ఉంచినపుడు త్వరగా నేర్చుకోగలుగుతాం.

ఇది మనస్సుకు సంబంధించినది. మనస్సు ఒకే విషయంపై ఏకాగ్రతతో ఉండటాన్ని అభ్యాసం చేస్తే అన్ని విద్యలలోనూ రాణించగలుగుతారు. ఏ రంగంలోనైనా విజయం సాధించగలుగుతారు.

స్ఫూర్తి ప్రదాతలు

అపరఅన్నపూర్ణ డొక్కా సీతమ్మ (1841-1909)

భక్తులు కోరిన కోర్కెలు తీర్చే దైవంగా ప్రసిద్ధి పొందిన అంతర్వేది లక్ష్మీనరసింహస్వామి దర్శనానికి ఒకావిడ పయనమై వెళుతున్నారు. ఆ ప్రయాణంలో ఆమెకు ఒక పెండ్లిబృందం ఎదురుపడింది. ఆ సమూహంలో పిల్లలు ఆకలితో ఏడుస్తుంటే ఒక పెద్దావిడ “దగ్గరలోనే నిత్యాన్నదాన కార్యక్రమం జరిగే ఒక ఇల్లు ఉంది. అక్కడికి వెళ్లి భోజనం చేయవచ్చు, పిల్లలకు పాలు పట్టవచ్చు. అంతవరకు ఓపిక పట్టండి” అని చెప్పడం ఆవిడ చెవిన పడింది. వెంటనే తన ప్రయాణాన్ని మార్గమధ్యంలోనే విరమించుకుని వారి కంటే ముందుగా ఆవిడ ఇంటికి చేరి వంటలు చేసింది. వారికి భోజనాలు వడ్డించింది. ఆ పెండ్లిబృందం వాళ్ళు ఆవిడ చూపిన ఆదరాభిమానాలకు అమితానంద భరితులయ్యారు. ఒకసారి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వంలోని తహసిల్దార్ ఆకలితో ఆవిడ ఇంటికి వచ్చారు. దురదృష్టవశాత్తు ఆమె ఇంటిలో ఆ సమయానికి కూరగాయలు నిండుకున్నాయి. అప్పుడు ఆవిడ తమ ఇంటి ఆవరణలోని గరికవేళ్లతో పచ్చడి తయారుచేస్తుంది. వచ్చిన అధికారికి భోజనం వడ్డిస్తుంది. బహురుచికరమైన ఆమె వంటకానికి, అతిథ్యానికి సదరు తహసిల్దారు సంతోషభరితుడయ్యాడు. ఆమె జీవితంలో ఇలాంటి సంఘటనలు కోకొల్లలు. అంతటి విశిష్ట దానశీల గుణాలు కలిగిన మాతృమూర్తి, అన్నార్తుల ఆకలితీర్చి ‘అపర అన్నపూర్ణ’గా ప్రపంచ ఖ్యాతి గాంచిన ఆమె మరెవరో కాదు డొక్కా సీతమ్మ.

డొక్కా సీతమ్మ తూర్పు గోదావరి జిల్లా మండపేటలో భవానిశంకరం, నరసమ్మ దంపతులకు 1841వ సంవత్సరంలో జన్మించారు. లంకల గన్నవరానికి చెందిన ధనవంతుడు, వేదపండితుడు అయినా డొక్కా జోగయ్యతో వివాహం జరిగింది. ఆ పుణ్యదంపతుల ఇంట పాడిపంటలకు కొరత ఉండేది కాదు. అతిథులను దేవుళ్లుగా భావించేవారు. బాటసారులకు ప్రతినిత్యం విసుగు, విరామం లేకుండా ప్రేమాభిమానాలతో అన్నం వడ్డించేవారు. ఆ ఇల్లు నిత్యం అతిథిసత్కారాలతో, అన్న సంతర్పణలతో కన్నుల పండువగా కళకళలాడేది.

సీతమ్మకు అన్నదానం చేయడం పుట్టుకతో వచ్చిన లక్షణం. “అన్ని దానముల కంటే అన్నదానం మిన్న” అని నమ్మిన కుటుంబం వారిది. ఆమె ఇంట

ప్రతిరోజు వందలాదిమంది ఉచితంగా భోజనాలు చేసేవారు. గోదావరి వరదల సమయంలో రేవుకు ఆవలి లంక గ్రామాల్లో ఆకలికేకలు వినిపిస్తే భర్తతో కలిసి వెళ్ళింది. వారికి ఆహారాన్ని అందించి వారి ఆకలిదప్పులు తీర్చింది. కోనసీమలోని ప్రజలు నేటికీ వీరి గురించి గొప్పగా చెప్పుకుంటుంటారు. “సీతమ్మ గారి ఇల్లు తిరుపతిలోని నిత్యాన్నదానం వలె అతిథి మర్యాదలతో విలసిల్లేది”. సమయానికి వంటచెరకు లేకపోతే సీతమ్మ తన చీరలనే వంటచెరకుగా మార్చి వంటావార్చు చేసిన సందర్భాలు కూడా అనేకం ఉన్నాయి.

వార్ధక్యం సమీపించినా సీతమ్మగారి ఓర్పు, సహనం, అసహనాన్ని చెంతచేరనీయలేదు. దాసదాసీల సహకారం తీసుకోమని భర్త చెప్పినా స్వయంగా సేవ చేయడంలో ఉన్న తృప్తిని, మధురానుభూతిని గురించి మృదుమధురంగా విన్నవించేది. రాచకురుపు(కేస్నర్) తో బాధపడుతున్నా అన్నదానం చేయడం మానలేదు. సీతమ్మ అమూల్య సేవలను గుర్తించి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం 1903వ సంవత్సరంలో ‘ప్రశంసా పత్రం’ ఇచ్చి సత్కరించింది.

డొక్కా సీతమ్మ జీవితచరిత్ర గురించి పలుభాషలలో అనేక గ్రంథాలు వెలువడ్డాయి. నిత్యాన్నదాత్రిగా ఖండాంతర ఖ్యాతిని గడించిన సీతమ్మ 1909వ సంవత్సరంలో కన్నుమూశారు. పాత గన్నవరం దగ్గర వైనతేయనదిపై నిర్మించిన నూతన ఆనకట్టకు “డొక్కా సీతమ్మవారధి” అని నామకరణం చేశారు. ఈ వారధికి వారి పేరు పెట్టడం ఆమెను తెలుగు ప్రజలు చిరకాలం గుర్తుంచుకున్నారనేందుకు చిహ్నంగా భావించవచ్చు. డొక్కా సీతమ్మ సేవాత్పరత భావితరాలకు స్ఫూర్తిదాయకం.

ఆంధ్ర తిలక్ గాడిచర్ల (1883-1960)

అది వెల్లూరు సెంట్రల్ జైల్. బందిపోటు దొంగలను, హంతకులను ఉంచే గది. అలాంటి గదిలో కట్టుకోవడానికి రెండు గోచీలు, మూర పొడవున్న రెండు తువ్వాళ్ళు ఇచ్చారు. పడుకోవడానికి చిన్న ఈతచాప, తినడానికి మట్టిచట్టి, తాగడానికి మట్టిముంత, మల-మూత్ర విసర్జనకు మరో మట్టిచట్టి ఇచ్చారు. కాలికి లావాటి కడియాలు వేశారు. మెడకు మరో కడియం వేసి కొయ్యముక్కను వీటిలో దూర్చారు. తలబోడి చేయించారు. తినడానికి పెట్టే రాగిసంగటి ముద్దలో రాళ్లు-పుల్లలు-పురుగులు తేలుతుండేవి. ఇలాంటి కఠిన కారాగార జీవితాన్ని భరతమాత ముద్దుబిడ్డ మూడు సంవత్సరాలపాటు అనుభవించారు. కేవలం బ్రిటిషువారి దమనకాండను నిరసిస్తూ ‘విపరీత బుద్ధి’ అనే పేరుతో రాసిన సంపాదకీయ వ్యాసం తెల్లవారి గుండెల్లో భయాన్ని పుట్టించింది. రాజద్రోహం నేరం కింద ఈ కఠినశిక్షను విధించారు. దానిని ఆనందంగా దేశంకోసం అనుభవించారు. వారే ‘ఆంధ్రతిలక్’గా ప్రసిద్ధులైన గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావు.

అవి రాజమండ్రి టీచర్ ట్రైనింగ్ కాలేజీలో చదివే రోజులు. స్వాతంత్ర్య సమరయోధుడు బిపిన్ చంద్ర పాల్ ఇచ్చిన ఉపన్యాసానికి అక్కడి విద్యార్థులు ఎంతో ప్రభావితమయ్యారు. మరుసటిరోజు ‘వందేమాతరం’ బ్యాడ్జీలతో తరగతి గదికి వెళ్లారు. ప్రిన్సిపల్ మార్క్ హంటర్ వాటిని తొలగించమని చెప్పాడు. దానికి విద్యార్థి నాయకుడిగా ఉన్న గాడిచర్ల అంగీకరించలేదు. దానికి వెంటనే అతన్ని కళాశాల నుంచి డిస్మిస్ చేశారు. అంతేకాదు 30 సంవత్సరాల

పాటు ప్రభుత్వ ఉద్యోగానికి అనర్హుడిగా ప్రకటించారు. అయినా దేశసేవలో వెనుకడుగు వేయని అకుంఠిత దేశభక్తుడు గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావు.

జీవితంలో కడు బీదరికాన్ని అనుభవించారు. ఏనాడు పదవులకోసం ప్రాకులాడలేదు. హిందూపత్రికకు సమీక్షావ్యాసాలు రాసేవారు. వచ్చిన పైకంతో జీవితాన్ని గడిపారు. ఎవరి దగ్గర చేయి చాచేవారు కాదు. అంతటి అభిమానధనుడు సర్వోత్తమరావు. స్వరాజ్యపత్రిక లో వీరు రాసిన వ్యాసాలు బ్రిటిష్వారిని అసహనానికి గురిచేసేవి. వారు చేసిన అన్యాయాలను మోసాలను గురించి ధైర్యంగా రాసేవారు. తాను నమ్మిన సిద్ధాంతాల కోసం జాతీయ నాయకులైన గాంధీగారిని కూడా విమర్శించడానికి వెనుకాడలేదు. అప్పుడు గాంధీగారు స్వయంగా 'ద బ్రేవ్ హరిసర్వోత్తమరావు' అని మెచ్చుకున్నారు.

పాతికేళ్ళవయస్సులో భారతదేశంలో వయోజనవిద్యా సమస్య గాడిచర్లవారిని ఆలోచింపజేసింది. వయోజనులు అక్షరాస్యులయితేనే భారత ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థ సరైన పునాదుల మీద నిలబడగలదని విశ్వసించారు. ఈ కలను సాకారం చేయడం కోసం అవిశ్రాంతంగా శ్రమించారు. గ్రంథాలయ ఉద్యమాన్ని చేపట్టారు. పగటిపూట గ్రంథాలయాలను దర్శించేవారు. రాత్రిపూట వయోజనవిద్యా కేంద్రాల పనితీరును సమీక్షించేవారు.

ఆంధ్రపత్రిక తొలిసంపాదకులు శ్రీ గాడిచర్ల, మహిళలసమస్యల పరిష్కారం కోసం 'సౌందర్యపల్లి'అనే పత్రికను నడిపారు. అలాగే ఆంధ్రవార్త, వయోజనవిద్యా సమీక్ష, కౌముది, మాతృసేవ తదితర పత్రికలకు సంపాదకత్వం వహించారు.

అబ్రహాం లింకన్, The Neglected Emperor Poet తదితర రచనలు శ్రీ గాడిచర్ల సారస్వత కృషికి నిదర్శనాలు. 'ఆముక్త మాల్యద'ను రచించింది శ్రీకృష్ణదేవరాయలేనని ఆయన నిరూపించారు.

1955లో హైదరాబాద్లో తెలుగుభాషాసమితిని ప్రారంభించారు. ఉమ్మడి మద్రాసురాష్ట్ర లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్కు పోటీచేసి అధికమెజార్డితో గెలుపొందారు. కర్నూలుజిల్లాలోని మహానందిక్షేత్ర ప్రాంతాన్ని, వన్యమృగ సంరక్షణ ప్రాంతంగా ప్రకటించేందుకు శ్రీ గాడిచర్ల కృషిచేశారు. 1939లో ప్రొద్దుటూరులో జరిగిన రాయలసీమ మహాసభలకు ఆంధ్ర రాష్ట్రీయ సహకార మహాసభలకు, ఆంధ్రరాష్ట్ర వ్యవసాయ పనిముట్ల ఉత్పత్తిదారుల సంఘం, అఖిలభారత వయోజనవిద్యా మహాసభలకు శ్రీ గాడిచర్ల అధ్యక్షులుగా ఎనలేనిసేవలు అందజేశారు. ఆంధ్రరాష్ట్ర స్థాపనకు అవినీతికృషి చేశారు. హరిసర్వోత్తమరావుగారు 1883లో కర్నూలుజిల్లా పాములపాడులో జన్మించారు. 1960లో మద్రాసులో కన్నుమూశారు. భరతమాత ముద్దుబిడ్డగా ఈ దేశానికి చేసిన సేవకు చిహ్నంగా విజయవాడలో సర్వోత్తమ భవనం నిర్మించారు. నేటితరం వీరి జీవితం నుండి త్యాగం, సేవ, దీక్ష, దేశభక్తి, స్వాభిమానం వంటి సుగుణాలను అలవర్చుకోవలసిన అవసరం ఎంతైనా ఉంది.

కలియుగభీముడు కోడిరామమూర్తి నాయుడు (1885-1942)

అవి బ్రిటిష్వారి అహంకారానికి దౌర్జన్యానికి నిదర్శనంగా నిలిచిన రోజులు. వారు తమను మించినవారు లేరనుకునేవారు. భారతీయులను అణువణువునా బానిసలుగా చూసేవారు. 'యూజిస్ పాండో' ఒక శ్వేతజాతీయుడు. అతని మహాకాయాన్ని, శారీరకదృఢత్వాన్ని చూసుకుని తెల్లవారు గర్వపడేవారు. అలాంటి పాండోను ఒక సామాన్య భారతీయుడు కుస్తీ పోటీకి ఆహ్వానించాడు. అతనివైపు ఎగాదిగా పాండో చూశాడు. ఒంపు తిరిగిన ఇనుపకండలు,

ఉక్కునరాలు, బిగుతయినశరీరం, శౌర్యానికి నిలువెత్తురూపం, నదురుబెదురు లేని మాట, చురుకైన చూపులు, సింహం వంటి నడక. తెల్లజాతి మల్లయోధుని భయకంపితుని చేశాయి. వెంటనే కుస్తీ నా వృత్తి కాదని చెప్పి తలవంచుకొని పక్కకు తప్పుకున్నాడు. అలా తెల్లవారి అహంకారానికి అంకుశమైన జగదేక మల్లుడు కోడి రామమూర్తి నాయుడు మన తెలుగువాడుట.

అది స్పెయిన్ దేశపు సుప్రసిద్ధ క్రీడాప్రాంగణం. ప్రేక్షకుల అరుపులతో మారుమోగుతోంది. ఆ దేశపు ప్రధానక్రీడ బుల్ ఫైట్. బలిసిన ఎడ్లను ఉ సిగొల్పుతారు. ఎవరైతే లొంగదీసుకుంటారో వారు ఆ ఆటలో విజేతలుగా నిలుస్తారు. అప్పటికే ఇద్దరు వీరులను అవి మట్టి కరిపించాయి. వాటి కొమ్ములు మొనతేరి ఉన్నాయి. పర్వతమంత ఆకారం వాటి సొంతం. కనుగుడ్లు ఎర్రగా ఉన్నాయి. మెడలో ఎర్రటి పూలమాల కనిపిస్తోంది. మరొక యోధుని యుద్ధానికి ఆహ్వానిస్తున్నట్లు రంకెలు వేస్తున్నాయి. వాటి అంచనాలు తలకిందులు అయ్యే క్షణం వచ్చిందని వాటికి తెలియదు. అతివేగంతో వస్తున్న ఆ ఎద్దు రెండుకొమ్ముల్ని అంతే వేగంతో ఒడిసి పట్టుకున్నాడు. ఒక్క క్షణం పాటు క్రీడా మైదానంలో నిశ్శబ్దం అలముకుంది. ఏం జరగబోతోందో ఎవరికీ అర్థం కాలేదు. ఎద్దును పైకెత్తాడు. గిరగిర తిప్పాడు. దూరంగా విసిరాడు. సింహనాదం చేశాడు. కొన్ని నిముషాలపాటు చప్పట్లు మోగుతూనే ఉన్నాయి.

ఆ కరతాశ్చస్యులు, అభినందనలను భారతమాతకు అంకితం చేశాడు. అతడు బలంలో వేగంలో ఆంజనేయుని వంటివాడు. ఆయనే భరతమాత ముద్దుబిడ్డ కోడి రామమూర్తినాయుడు.

వైస్రాయి లార్డ్ మింటో కోడి రామమూర్తి బలాన్ని గురించి వినిఉన్నాడు. స్వయంగా తానే పరీక్షించదలచాడు. అతని కాలికి ఇనుపగొలుసులు కట్టాడు. మరోవైపు ఆ గొలుసులను తన కారుకి తగిలించాడు. స్వయంగా కారును వేగంగా నడపడం కోసం గేర్లు మార్చాడు. ఒక్క అంగుళం కూడా కారు కదలేదు. వైస్రాయ్ ఆశ్చర్యపోయాడు. ఇంతటి బలానికి కారణాన్ని అడిగాడు. మీరు తినే మాంసాహారం గురించి చెప్పమన్నాడు. అప్పుడు రామమూర్తి నాయుడు గారు “నా పేరు లోనే కోడి ఉంది. కాని నేను పూర్తి శాకాహారిని” అన్నాడు.

కోడి రామమూర్తినాయుడు యోగవిద్యలో ప్రాణాయామాన్ని అభ్యసించారు. వీరు ఊపిరిబిగబట్టి ఒంటినిండా ఇనుపగొలుసులు కట్టించుకునేవారు. ఒక్కసారి ఊపిరి వదిలేసరికి గొలుసులు ముక్కలు ముక్కలుగా తెగిపోయేవి. ఛాతీ మీద ఏనుగును ఎక్కించుకునేవాడు. రొమ్ము పైభాగంలో పెద్ద బండరాళ్లను ఉంచుకొని సుత్తితో పగలగొట్టమనేవాడు. ఇవి వారి పరాక్రమానికి ఉదాహరణలు. నాయుడుగారికి బహుమతి రూపంగా వచ్చే జమాఖర్చులు అతని ఆంతరంగిక కార్యదర్శి రాసేవాడు. అతను చెప్పిన ప్రకారం మరో కంటికి తెలియకుండా కోడి రామమూర్తి దానధర్మాలకు కోటిరూపాయలకు పైగా ఆ రోజుల్లోనే వెచ్చించారు. ఇది వారి దానగుణానికి ఉదాహరణ. చివరిదశలో వీరి కాలికి రాచపుండు ఏర్పడింది. కాలు తీసి వేసే శస్త్రచికిత్స జరుగుతోంది. నొప్పి లేకుండా ఉండటానికి మత్తు ఇవ్వడానికి వైద్యులు ప్రయత్నించారు. దానికి వారు అంగీకరించలేదు. ప్రాణాయామం చేసి నొప్పిని భరించారు. శస్త్రచికిత్స చేయించుకున్నారు. ఇలా భారతీయవిలువలతో జీవితాన్ని గడిపిన కోడి రామమూర్తి 1885లో శ్రీకాకుళంజిల్లా వీరఘట్టంలో జన్మించారు. 1942లో భారతమాత ఒడిలోకి చేరారు. యోధులకు మరణం ఉండదు. వారి కీర్తి వారిని

జీవింప చేస్తుందనేది వాస్తవం. వీరిని ఆదర్శంగా తీసుకొని శారీరకబలాన్ని, మానసికబలాన్ని నేడు ప్రతి ఒక్కరూ కలిగిఉండాలి.

తద్వారా దేశానికి మన శక్తియుక్తులను వినియోగించగలం. దేశసేవలో భాగస్థులం కాగలం. కోడి రామమూర్తి నాయుడిని గురించి వరవిక్రయం నాటకకర్త కాళ్ళకూరి నారాయణరావు ఇలా అన్నారు.

“సాధుపథవర్తి
సన్నితచక్రవర్తి
రమ్యతరకీర్తి
శ్రీ కోడి రామమూర్తి”

బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి, కవిశేఖర డాక్టర్ ఉమర్ అలీషా (1885-1945)

భారతదేశచరిత్రలో 1885-1947 మధ్యకాలం చాలా కీలకమైనది. అది పరాయిపాలనలో, మూఢనమ్మకాలతో, అంటరానితనం మొదలైన సమస్యలతో సతమతమవుతున్న కాలం. ఆ కాలంలో అజ్ఞానం, అంధకారాన్ని పారదోలడానికి అనేక మంది కృషిచేశారు. అటువంటి వారిలో చెప్పుకోదగ్గ స్వాతంత్ర్య సమరయోధుడు, సాహితీవేత్త “డాక్టర్ ఉమర్ అలీ షా” ఒకరు.

ఇరాక్ దేశ రాజధాని బాగ్దాదు నుండి క్రీస్తుశకం 1472లో ఒక మహమ్మదీయ కుటుంబం ఢిల్లీకి వచ్చారు. ఆ మహమ్మదీయుల సూఫీమతానికి చెందిన వారు. ఏకేశ్వరోపాసన, మతములన్ని ఒక్కటే, స్వీయసాధన లేకుంటే మోక్షం రాదు మొదలైన సిద్ధాంతాలను తూ.చ. తప్పకుండా పాటించేవారు.

మొఘల్ రాజు దారాసుఖోవ్ మరణానంతరం ఢిల్లీ నుండి పిఠాపురం చేరి స్థిరనివాసం ఏర్పాటుచేసుకున్నారు. ఆ కుటుంబంలో 1885 ఫిబ్రవరి 28 వ తేదీన మౌల్వీ మోహియుద్దీన్ బాద్ షా, చాంద్ బీబీ దంపతులకు డాక్టర్ ఉమర్ అలీషా జన్మించారు.

సాహితీవేత్తగా

ఉర్దూ మాతృభాష అయినప్పటికీ తెలుగుభాష మీద సాధికారత సాధించి సంస్కృతం, అరబ్బీ, పారశీకం, ఆంగ్లభాషలపై పట్టు సాధించారు. తెలుగుభాషపై మమకారంతో పదహారవ ఏటనే ‘విద్యావిలాసం’ అనే శతకం రాసిన ప్రతిభావంతుడు. 18వ ఏట ‘మణిమాల’ నాటకం రాసిన ఘనుడు. అనసూయ, కళ, విషాద సౌందర్యం, దానవ వధ, చంద్రగుప్త, మహాభారత కౌరవరంగం, విచిత్రబిల్వణీయం అనే నాటికలు; తారామతి, శాంత, పద్మావతి మొదలైన నవలలు రాశారు. జుల్గుర్ఖా అనే యునానీ వైద్య గ్రంథాన్ని రచించారు. స్త్రీ సమస్యలను, సామాజిక సమస్యలను ప్రస్తావించి పరిష్కారం చూపారు. దాదాపు 50 పైగా పుస్తకాలు రచించి తెలుగువారికి అందించిన కారణజన్ముడు.

స్వాతంత్ర్య సమరయోధులుగా - సంఘ సంస్కర్తగా

గాంధీగారిచ్చిన విదేశీవస్తుబహిష్కరణ, సహాయనిరాకరణల పిలుపునందుకొన్నారు ఉమర్ అలీషా. స్వరాజ్య సాధనకు త్యాగం అవసరం అని, ధర్మసంస్థాపనకు స్వరాజ్యం అవసరం అని భావించారు. జాతీయ నాయకులైన

చిత్తరంజన్ దాస్, బిపిన్ చంద్రపాల్తో కలసి స్వాతంత్ర్య ఉద్యమంలో పాల్గొన్నారు.

విజయవాడలో 'ఆంధ్ర అంటుదోషనివారణ మహాసభ' జరిపి ముఖ్య వక్తగా అంటరానితనం పై పోరాటానికి పిలుపునిచ్చారు. కొన్ని వేల మందితో విశాఖపట్నం, ఏలూరులలో బహిరంగ సభలు జరిపి ప్రజలలో చైతన్యం నింపిన స్ఫూర్తి ప్రదాత.

పీఠాధిపతిగా - ప్రజాప్రతినిధి

పిఠాపురంలో శ్రీ విశ్వవిజ్ఞాన విద్యాపీఠానికి 6వ పీఠాధిపతిగా పదవి చేపట్టారు. అన్నార్తులకు అభిగృహాలకు అనేక సామాజిక సేవకార్యక్రమాలు చేశారు.

అనేక విద్యా సంస్థలకు విరివిగా విరాళాలు అందించారు. ఉత్తరమద్రాస్ రిజర్వుడ్ స్థానం నుంచి అఖిలభారత శాసన సభ్యులుగా (పార్లమెంట్ సభ్యులు) 1934 - 1945 వరకు దాదాపు 10 సంవత్సరాలు బ్రిటీష్ ప్రభుత్వంలో బాధ్యతలు నిర్వహించారు. 1924 లో అఖిలభారత ఖిలాఫత్ కమిటీ ప్రధాన కార్యదర్శిగా, ముస్లింలీగ్ మద్రాస్ కార్యదర్శిగా సేవలందించారు.

బిరుదులు

వీరి సేవలకు గుర్తింపుగా 1924లో ఆల్ ఇండియా ఓరియెంటల్ కాన్ఫరెన్స్ వారు 'పండిట్' బిరుదును, అలిఘ్ విశ్వవిద్యాలయం వారు 'మౌల్వీ' బిరుదును, 1936లో అమెరికాదేశం 'డాక్టర్ ఆఫ్ లిటరేచర్' అనే గౌరవ డాక్టరేట్లతో సత్కరించారు.

ఆంధ్రులందరూ గర్వించదగ్గ బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి. సాహితీమూర్తి అయిన వీరు నిర్విరామ ప్రజాసేవలో ఉండగానే 1945 జనవరి 23వ తేదీన పరమపదించారు. వారి రచనలు, సూక్తులు, చేసిన సేవలు ఎల్లకాలం ప్రజల మదిలో మెదులుతూనే ఉంటాయి.

“ సమాజానికి సామాన్యదే కేంద్రం”

“విద్య అంటే తనను తాను తెలుసుకోవడం”

“వాక్కే శస్త్రము, కలమే అస్త్రము”

- డాక్టర్ ఉమర్ అలీషా

అభినవగానగంధర్వుడు - బాలు (1946-2020)

విజయవాడలో ఇళయరాజా ఆధ్వర్యంలో సంగీతకచేరి జరుగుతోంది. ఆ కచేరీలో పాడడానికి వచ్చిన ఒక యువకుడు ఆలస్యంగా ద్వారం దగ్గరకు వచ్చాడు. లోపలికి వెళ్ళడానికి కాపలాదారుణ్ణి అనుమతి అడిగాడు. కాపలాదారుడు లోపల ఉన్న వారికే కూర్చోడానికి స్థలం లేదు. తలుపులు మూసి తాళం కూడా వేశాను. తిరిగి వెళ్ళిపో అన్నాడు. ఎలాగోలా ఆ యువకుడు వేదిక వద్దకు చేరుకొని, తన పాటలతో ప్రేక్షకులందరినీ మంత్రముగ్ధులను చేశాడు. కాపలాదారుడు తన తప్పు తెలుసుకొని, ఆ యువకుడి దగ్గరకు వెళ్ళాడు. తనను క్షమించమని ప్రార్థించాడు. ఆ యువకుడు వినయంగా చిరునవ్వులు చిందిస్తూ ఫరవాలేదని అతనిని అభినం దించాడు. అతనే గాన గంధర్వుడు, పాటల మాంత్రికుడు శ్రీపతి పండితారాధ్యుల బాలసుబ్రహ్మణ్యం.

బాలు నెల్లూరుజిల్లా కోనేటమ్మపేట గ్రామంలో 1946 జూన్ 4వ తేదీన జన్మించారు. తండ్రి శ్రీపతిపండితారాధ్యుల సాంబమూర్తి, తల్లి శకుంతలమ్మ. సాంబమూర్తి హరికథా గేయగాయకులు కావడంతో బాలు తండ్రి వారసత్వాన్ని పుణికిపుచ్చుకున్నారు.

బాలు జీవితంలో జరిగిన మరొక సంఘటన ఉంది. గూడూరులో 'కాళిదాసు కళానికేతన్' సంస్థ ప్రతి సంవత్సరం లలిత, జానపద వాద్య సంగీత కార్యక్రమాలు నిర్వహిస్తూ వుండేది. బాలు ప్రతి యేడూ ఈ కార్యక్రమాల్లో పాల్గొనేవారు. పాల్గొన్న ప్రతిసారీ అతనికే బహుమతి వచ్చేది. 1964 లో జరిగిన ఒక కార్యక్రమానికి ప్రముఖ నేపథ్యగాయని ఎస్.జానకి ముఖ్య అతిథిగా వచ్చారు. పోటీలలో గెలుపొందిన గాయనీ గాయకుల పాటలు శ్రద్ధగా విన్నారు. అద్భుతంగా పాడిన బాలుకు ద్వితీయ బహుమతి ప్రకటించడంపై ఆశ్చర్యానికి గురయ్యారు. వెంటనే వేదిక మీద నుంచే మైకు తీసుకున్నారు. "ప్రథమ బహుమతి గెల్చుకున్న గాయకుణ్ణి కించపరచడం కాదు. కానీ, నా ఉద్దేశ్యంలో ఆ బహుమతి బాలసుబ్రహ్మణ్యానికే రావాలి. వర్ధమాన కళాకారులకు ఇలాంటి అన్యాయం జరిగితే వాళ్ళ భవిష్యత్తు అంధకారమౌతుంది" అంటూ ఆవేశంతో నిర్మోహమాటంగా తన అభిప్రాయం తెలియజేశారు. అలా వ్యక్తపరిచిన జానకి మాటలే బాలు గుండెలో ఆత్మవిశ్వాసాన్ని నింపాయి. సభాకార్యక్రమం ముగిశాక బాలుతో మాట్లాడుతూ "మీ గాత్రం చాలా వైవిధ్యంగా ఉంది. సినిమాల్లో పాడేందుకు ప్రయత్నించండి" అంటూ జానకి బాలుకు సలహా యిచ్చారు. నాటి నుండి ఆమెనే తన గురువుగా బాలు భావించారు.

"పిట్ట కొంచెం కూత ఘనం" అన్నట్లు ఒకవైపు విద్యాభ్యాసం చేస్తూ మరొకవైపు సినీ నేపథ్య గాయకులుగా పేరు ప్రఖ్యాతులు పొందారు. 1966లో ఎస్.పి.కోదండపాణి అండదండలతో సినీపరిశ్రమలోకి అడుగు పెట్టారు. తెలుగు సినీరంగంలోనే కాకుండా తమిళం, కన్నడ, మలయాళం, హిందీ తదితర భాషల్లో మనోరంజకమయిన పాటలు పాడారు. బాలు తన 40 ఏళ్ల సినీ ప్రస్థానంలో 16 భాషలలో 40వేల పాటలతో శ్రోతలను, ప్రేక్షకులను ఉర్రూతలూగించారు. 40 సినిమాలకు సంగీత దర్శకత్వం వహించారు. బాలు పాడిన పాటలు అశేష ప్రజానీకాన్ని మంత్రముగ్ధులను చేశాయి. అలాంటి ఆణిముత్యాలలో 'మేజర్ చంద్రకాంత్' సినిమాలోని పాట ప్రతి భారతీయుని హృదయంలో దేశభక్తిని నింపుతుంది.

పాట - 1

పల్లవి : 'పుణ్యభూమి నాదేశం నమో నమామీ....'
 ధన్యభూమి నాదేశం సదా స్మరామీ....'
 'బొబ్బిలి పులి' సినిమాలోని ఈ పాట భవబంధాలు శాశ్వతం కాదని తెలియజేస్తుంది.

పాట - 2

పల్లవి: జననీ జన్మ భూమిశ్చ - స్వర్గాదపి గరీయసి.....
 ఏ తల్లి నిను కన్నడో .....

బాలులో కేవలం గాయకుడు మాత్రమే కాదు. ఆయనలో ఒక విలక్షణ నటుడు కూడా దాగి ఉన్నారు. 1969లో 'పెళ్లంటే నూరేళ్లపంట' చిత్రం ద్వారా తన నటనాచాతుర్యాన్ని ప్రదర్శించారు. నటుడిగానే గాకుండా

తమిళం, కన్నడ, హిందీ సినీ కథానాయకుల సినీమాలకు తెలుగులో డబ్బింగ్ చెప్పేవారు. ఏ హీరోకి తాను పాట పాడుతుంటే వారి స్వరం లాగే అనుకరిస్తూ పాడడం వీరిలోని ప్రత్యేకత.

టీవీలో ప్రసారమయ్యే 'పాడుతా తీయగా' కార్యక్రమానికి ప్రధాన న్యాయనిర్ణేతగా, వ్యాఖ్యాతగా బాలు వ్యవహరించారు. మారుమూల ప్రాంతాల నుండి ఈ కార్యక్రమంలో పాల్గొన్న వేలాదిమంది యువగళాలకు సూచనలిచ్చి తీర్చిదిద్దారు.

టీవీలో 'స్వరాభిషేకం' కార్యక్రమంలో బాలు సుమధుర గీతాలను ఆలపించారు. ఈ కార్యక్రమం ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ఉన్న తెలుగు సంగీత ప్రియులను అలరించింది.

సంగీత గాయకులుగా వీరు సినీరంగానికి చేసిన సేవలకు గుర్తింపుగా ఎన్నో పురస్కారాలు అందుకున్నారు. తెలుగు,తమిళ పాటలతో పాటు కన్నడ పాటలకు కూడా జాతీయపురస్కారాలు వచ్చాయి. విశిష్ట వ్యక్తుల విశిష్టసేవలకు భారతప్రభుత్వం ప్రతిష్ఠాత్మకంగా ప్రదానం చేసే 'పద్మశ్రీ', 'పద్మభూషణ్' పురస్కారాలను వీరు అందుకున్నారు. తెలుగు సినీరంగానికి వీరు చేసిన సేవలను గుర్తించి మనరాష్ట్ర ప్రభుత్వం పలుమార్లు నంది పురస్కారాలు ప్రదానం చేసింది.

బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి, సినీరసమయ జగతికి రాకేందుమూర్తి బాలు. కరోనా మహమ్మారికి గురయ్యారు. 74 ఏళ్ళ వయస్సులో మృత్యువుతో పోరాటం చేశారు. విధిరాత ముందు సుస్వరం మూగబోయింది. 25-09-2020 నాడు కీర్తిశేఖలయ్యారు. బాలు మరణానంతరం భారత ప్రభుత్వం 'పద్మవిభూషణ్' పురస్కారం ప్రకటించి గౌరవించింది. బాలు జీవితం నేటి తరానికి స్ఫూర్తిదాయకం.

భారత్ స్కాట్స్ - గైడ్స్

అది వేసవి కాలం. గుంటూరు ప్రభుత్వ ఆసుపత్రి దగ్గర ఒక ప్రత్యేకమైన డ్రెస్ వేసుకున్న బాలుడు, బాలిక నిలుచుని వున్నారు. అక్కడ నడవలేని వృద్ధ దంపతుల చేతులను పట్టుకొన్నారు. దగ్గరలో ఉన్న ఆటోని పిలిచి, వారిని అందులో కూర్చో బెట్టారు. తరువాత కుడిచేతి మూడువేళ్ళతో సెల్యూట్ చేశారు. వారిని పంపిన తరువాత తిరిగి వారు మళ్ళీ ప్రభుత్వ ఆసుపత్రి మెట్ల దగ్గర నిలిచారు. ఇలా దేవాలయాలవద్ద, ఉత్సవాల సమయాల్లో, ప్రకృతి వైపరీత్యాలు ఏర్పడినపుడు ఆపదలో, అవసరంలో ఉన్న ప్రజలకు స్వచ్ఛందంగా సేవాకార్యక్రమాలు చేసే బాల బాలికలు పాఠశాలలో ఒక బృందంగా ఏర్పడతారు. వారినే స్కాట్స్, గైడ్స్ (బాల భటులు) అని అంటారు.

ఆరు నుండి పది సంవత్సరాల వయస్సు గల బాలురను 'కబ్స్' అంటారు. బాలికలను 'బుల్ బుల్'లు అంటారు. పదకొండు నుండి పదహారు సంవత్సరాల వయస్సు గల బాలురను 'స్కాట్స్' అంటారు. బాలికలను 'గైడ్స్' అంటారు.

పదిహేడు సంవత్సరాల నుంచి ఇరవైఐదు సంవత్సరాల వయస్సు గల యువకు లను 'రోవర్స్' అంటారు. యువతులను 'రేంజర్స్' అంటారు. ఇది అంతర్జాతీయ సేవా సంస్థ.

స్కాట్స్ శిక్షణలో నేర్చుకొనే అంశాలు

1. జాతీయపతాకాన్ని, స్కాటుపతాకాన్ని ఎగరవేయడం. వాటి పట్ల మర్యాదగా మసలుకోవడం.
2. జాతీయగీతాలను పాడటం
3. ప్రథమచికిత్స చేయడంలో శిక్షణ పొందడం.
4. తాళ్ళతో రకరకాల ముడులు వేయడంతో పాటుగా, ముడుల ఉపయోగాలను తెలుసుకోవడం.
5. రకరకాల వస్తువులతో, రంగురంగుల కాగితాలతో అందమైన వస్తువులను తయారుచేయడం మొదలైనవి.

దీనిని 1907 లో రాబర్ట్ స్టీఫెన్ స్మిత్ బేడన్ పవెల్ స్థాపించాడు. ఈ ఉద్యమానికి ముఖ్యంగా సేవ, సచ్చీలం, ఆరోగ్యం, హస్తకళలు అనేవి నాలుగు మూలస్తంభాలుగా ఉన్నాయి.

ప్రాథమికస్థాయి నుంచి కళాశాలస్థాయి వరకు చదివేపిల్లలకు ఈ స్కాట్స్ గైడ్స్ సంస్థ శిక్షణ యిస్తుంది. ఇందులో సేవా కార్యక్రమాలలో పాల్గొని విశేష సేవలందించిన విద్యార్థులకు రాష్ట్రస్థాయిలో రాజ్యపురస్కార్, దేశ స్థాయిలో రాష్ట్రపతి అవార్డులు ప్రదానం చేస్తారు.

స్కాట్స్ లో చేరిన తరువాత వారందరిచే ప్రమాణం చేయిస్తారు. కుడిచేతి వందనం ఎడమచేతి కరచాలనం వీరి సంప్రదాయం. అదే వారి రహస్యసంకేతం. వీరు బూడిదరంగు చొక్కా, ముదురు నీలిరంగు ప్యాంట్ ధరిస్తారు. భుజాలపై బ్యాడ్జ్ వుంటుంది. స్కాట్స్ బ్యాడ్జ్ ని చొక్కా ఎడమజేబుకి ధరిస్తారు. మెడకు “స్కార్ఫ్” దానికి వోగల్ వుంటుంది. తలకు బ్లూ బెరట్ క్యాప్ ధరిస్తారు. బూడిదరంగు వైలాన్ బెల్టు కట్టుకుంటారు. నల్లనిబూట్లు వేసుకుంటారు. భారత్ స్కాట్స్ గుర్తులో Fleur-de-lis (కలువ పువ్వు), Trefoil, అశోకచక్రం ఉంటాయి.

ప్రతి స్కాట్స్ విద్యార్థి, మాస్టారు సలహా మేరకు ప్రతీ రోజు ఒక మంచిపని చేయాలని లక్ష్యంగా పెట్టుకోవాలి. ప్రొద్దున్నే లేవగానే ప్రతీ స్కాట్స్ విద్యార్థి తాను ఆరోజు ఒకరికి సేవ చేయడానికి సిద్ధంగా ఉండాలి. ఒకరోజు మరచిపోతే రెండవరోజు రెండు మంచిపనులు చేయాలి. ఒక మంచిపని చేసిన తరువాత స్కార్ఫ్ చివర ఒక చిన్న ముడి వేయాలి. ఇలా ప్రతిదినం చేసి తన దినచర్యలో రాసుకోవాలి. 30 రోజులు చేసిన తరువాత తన ట్రూపు లీడర్ కి, లేదా స్కాట్స్ మాస్టారుకి చూపించాలి.

స్కాట్స్ విద్యార్థులు చేయు సేవా కార్యక్రమాలు

1. ముసలివారిని రోడ్డు దాటించటంలో సహాయపడటం.
2. మూగజీవుల దాహార్తిని తీర్చి, సేవచేయటం.
3. చెట్లను నాటి రోజూ నీరుపోయటం.
4. అనారోగ్యంగా ఉన్న వారికి సహాయంచేయటం.
5. జాతరలో క్యూలను ఏర్పాటుచేయటం.
6. నిరక్షరాస్యులను అక్షరాస్యులుగాచేయటం.

స్కాట్స్ ప్రమాణ చిహ్నం

ఈ విధంగా పాఠశాలస్థాయిలో స్కాట్-గైడ్ విద్యార్థులకు ఎంతగానో ఉపయోగపడుతుంది. దీనివలన విద్యార్థులలో దేశభక్తి, సేవాగుణం, పరోపకారం మొదలైన సద్గుణాలు అలవడి వారు భావిభారత పౌరులుగా తయారౌతారనటంలో సందేహం లేదు. మీరు కూడా స్కాట్ - గైడ్ ఉద్యమంలో చేరతారు కదా !

అభ్యాస ప్రశ్నలు

అ) కింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి.

1. స్కాట్స్ లో విశేష సేవలందించిన విద్యార్థులకు ఏయే అవార్డులు ఇస్తారు?
2. బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలిగా బాలు ఎందుకు పిలువబడ్డారు?
3. కవిశేఖర ఉమర్ అలీషా తెలుగు సాహిత్యానికి ఎలాంటి కృషి చేశారు?
4. కోడి రామమూర్తిని కలియుగభీముడని ఎందుకు అంటారు?

ఆ) కింది ప్రశ్నలకు 8 నుంచి 10 వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి.

1. స్వాతంత్ర్యోద్యమ కాలంలో గాడిచర్లవారు అనుభవించిన జైలు జీవితం ఎట్టిది?
2. అన్నార్డుల పాలిట అపర అన్నపూర్ణగా డొక్కా సీతమ్మను ఎందుకు పిలుస్తారు?
3. స్కాట్స్, గైడ్స్ విద్యార్థులు చేసే సేవాకార్యక్రమాల గురించి రాయండి?

తేనెలూరు భాష మన తెలుగుభాష

తేట తెల్లముగ తెలుపు భాష మన తెలుగుభాష

పద విజ్ఞానం

	అ			
అంకుశం	=	అడ్డు, ఆటంకం	కటకట	= అయ్యో, కష్టం
అకుంతము	=	స్థిరం	కదుపులు	= మంద, సమూహం
అనుభూతి	=	శరీరానికి, మనసుకు కలిగే అనుభవం	కనకము	= బంగారం
అనురాగం	=	ప్రేమ, స్నేహం	కర్మశము	= కఠినం
అమితం	=	అధికం	కర్ణము	= చెవి
ఆనందం	=	సంతోషం	కల	= స్వప్నం, ధ్వని
	ఆ		కలవరం	= మనసులో ఆందోళన
ఆత్మ	=	బుద్ధి	కింకిణి	= గజ్జె, చిరుగంట
ఆచరణ	=	అమలులో పెట్టుట	కుదురు	= పాడు, ఆధారం
అబ్ధి	=	సముద్రం	కునుకు	= నిద్ర
అంకురం	=	అడ్డు, ఆరంభం	కులం	= వంశం, తెగ
అంకురితం	=	స్థిరము	కేరింతలు	= నవ్వులు
	ఇ		కొక్కెర	= కొంగ
ఇంపు	=	ఇష్టం	కోకొల్లలు	= సమృద్ధి
	ఈ			గ
ఈడు	=	వయసు	గగనం	= ఆకాశం
	ఉ		గణం	= గుంపు, సమూహం
ఉరూత్రలూగించు	=	అధికమైన ఉత్సాహం కలిగించు	గర్భం	= కడుపు
ఉసిగొల్పు	=	ప్రోత్సహించు		చ
ఉజ్జీవం	=	బ్రతుకు, చైతన్యం	చట్టి	= నోరు వెడల్పుగా గల చిన్న మట్టిపాత్ర
	ఎ		చింత	= దుఃఖం
ఎరుగు	=	తెలియు, గ్రహించు	చూరు	= ఇంటి మీది కప్పుచివర
	ఏ		చెడ	= మిక్కిలి, ఇష్టం వచ్చినట్లు
ఏడాది	=	సంవత్సరం	చొక్కి	= పరవశించి
	ఒ		చొచ్చి	= ప్రవేశించి తిరుగునది
ఒడిసి పట్టు	=	గట్టిగా పట్టుకొను		జ
	క		జలధి	= సముద్రం
కంచె	=	గడ్డిబీడు, పొద	జ్ఞాపకం	= జ్ఞప్తి, గుర్తు, ఎరుక
				త
			తగువు	= గొడవ
			తత్పరత	= ఆసక్తి

తలము	= స్థలము, చోటు
తహతహ	= ఆసక్తి
తువ్వాలు	= తుండుగుడ్డ
తేజం	= ప్రకాశం
	ద
దగా	= మోసం
దమనము	= అణచుట
దాహనుడు	= అగ్ని
దళము	= సైన్యం, సేన
దిగంతాలు	= దిక్కుల చివర
దిగులు	= భయం
దిటవు	= శక్తి, ధైర్యం
దృఢము	= గట్టిది
దేవేసినట్టు	= తిప్పినట్టు
దౌర్జన్యం	= బలాత్కారం, చెడ్డతనం
	న
నల్లడలు	= నాలుగు దిక్కులు
నిదర్శనం	= ఉదాహరణం
నిశ్చింత	= దిగులు లేకుండా
నిస్వనము	= ధ్వని
నీరెండ	= లేతయెండ
నెరుస	= ముక్కలు
	ప
పటిమ	= నేర్పు
పరవశము	= తనను తాను మరచుట
పరాక్రమం	= సామర్థ్యం, పౌరుషం
పర్వు	= వ్యాపించు (పరువు రూపాంతరం)
పల్లం	= లోతు, గోయి
ప్రతిబింబం	= నీడ
ప్రదానం	= ఇచ్చుట
ప్రబలు	= వృద్ధి పొందు
ప్రభావితం	= ప్రభావం చూపటం

ప్రళయం	= భూమిపై ప్రాణులు నశించేకాలం
పాథోధి	= సముద్రం
ప్రాధేయపడు	= బ్రతిమాలు, దీనంగాఅడుగు
పిన్న	= చిన్న
పెళ్ళ	= ముక్క
ప్రేమ	= ప్రీతి
	ఫ
ఫాలము	= నొసలు
	బ
బాజాలు	= మంగళ వాయిద్యాలు
బీడు	= పనికిరాని, వ్యర్థము
బృందం	= సమూహం
	భ
భంగి	= విధము
భత్యము	= చెల్లించే సొమ్ము
భరోసా	= హామీ
భస్మం	= బూడిద
భీతి	= భయం
	మ
మంద	= సమూహం
మంటి	= మట్టి
మడి	= వరి పొలం, మాగాణిపొలం
మడిసెక్క	= చిన్న పొలం
మార్దవం	= మృదుత్వం
మీరుట	= అతిక్రమించుట
ముసురు	= విడువక కురిసే వాన
మెదలు	= కొంచెంగా కదులు, తిరుగు
మెచ్చు	= సంతోషం
మైత్రి	= స్నేహం
మొన	= కొన, చివరి భాగం
	ర
రణం	= యుద్ధం
రిత్య	= వట్టి, కల్ల, ఊరక

రోమంథము	=	నెమరువేయుట	వెలితి	=	తక్కువ, లోపం
రౌద్రం	=	భయంకరం	వైణలికుడు	=	వేణువుతో జీవించేవాడు
		ల			శ
లోటు	=	లోపం బీ తక్కువ	శక్యము	=	సాధ్యము
		వ	శాబకం	=	పిల్లి కూన
వడి	=	వేగం	శైలం.	=	కొండ
వర్తమానం	=	ప్రస్తుత కాలం	శోకం	=	ఏడుపు
వర్ణం	=	రూపం, రంగు, కులం	శౌర్యం	=	బలం
వాడ	=	వీధి, ఇళ్ల వరస			స
వడలు	=	వాడిపోవు	సంకల్పం	=	కోరిక పనిచేయాలనే ఆలోచన
వాసన	=	సంస్కారం, అనుభూతి	స్వప్నం	=	కల, నిద్ర
వ్రాలు.	=	దిగుట, దుముకుట	సారెకు	=	కుమ్మరి వాని చక్రం
విజయుడు	=	అర్జునుడు	సాహసం	=	తెగింపు
విపంచి	=	వీణ	సాక్షము	=	డేగ
విరమించు	=	మానుకొను,	స్థావరం	=	కదలనిది, స్థిరమైనది
		విశ్రాంతి పొందు	స్వాదు	=	ఇంపైన, మధురమైన
విహరించు	=	వేడుకగా తిరుగు	సివ్వంగి	=	పునుగుపిల్లి, కస్తూరి మృగం
వీచి.	=	అల	సుమ్మా	=	చూడుమి
వీడు	=	వదలు, విడుచు	సూర్యాత్మజు	=	యమునా నది
వీనులు	=	చెవులు	స్ఫూర్తి	=	ప్రకాశం
వీవెన	=	వినన కర్ర	సోకి	=	తాకి
వెచ్చించు	=	ఖర్చు చేయు			

విభక్తులు

ప్రత్యయము	-	విభక్తి
డు, ము, వు, లు	-	ప్రథమా విభక్తి
నిన్, నున్, లన్, కూర్చి, గురించి	-	ద్వితీయా విభక్తి
చేతన్, చేన్, తోడన్, తోన్	-	తృతీయా విభక్తి
కొఱకున్, కై	-	చతుర్థి విభక్తి
వలనన్, కంటెన్, పట్టి	-	పంచమీ విభక్తి
కిన్, కున్ యొక్క, లోన్, లోపలన్	-	షష్ఠి విభక్తి
అందున్. నన్	-	సప్తమీ విభక్తి
ఓ, ఓయి, ఓరి, ఓసి	-	సంబోధన ప్రథమా విభక్తి

పర్యాయ పదాలు

అనురాగము	= ప్రేమ, స్నేహం	దుగ్ధము	= పాలు, క్షీరం
అమితము	= మిక్కిలి, అధికం	పరాక్రమము	= శౌర్యం, పౌరుషం
అరణ్యము	= అడవి, కాన	పల్లము	= లోతు, గోయి
ఆత్మ	= మనస్సు, హృదయం	పెళ్లి	= వివాహం, పరిణయం
ఏడాది	= ఏడు, సంవత్సరం	ప్రళయము	= యుగాంతం, విలయం
కనకము	= బంగారం, పసిడి	ప్రేమ	= పేర్చి, ప్రీతి
కన్ను	= నేత్రం, దృష్టి	ఫాలాక్షుడు	= శివుడు, హరుడు
కర్ణము	= చెవి, వీను	మంద	= గుంపు, సమూహం
కుదురు	= ఊత, అధారం	మైత్రి	= చెలిమి, స్నేహం
కులము	= తెగ, జాతి	వ్రాసు	= చెట్టు, భూరుహం
గగనము	= ఆకాశం, అంతరిక్షం	రణము	= యుద్ధం, పోరు
గర్భము	= కడుపు, పిండం	లేగ	= దూడ, పెయ్య
గోవు	= ఆవు, ధేనువు	లోటు	= లోపం, తక్కువ
చెట్టు	= మాను, వృక్షం	వర్ణము	= కులము, రంగు
జలధి	= సముద్రం, కడలి	విజయుడు	= అర్జునుడు, గాండీవి
తల్లి	= అమ్మ, జనని	శైలము	= కొండ, అద్రి
దహనుడు	= అగ్నిదేవుడు, అనలం	శోకము	= దుఃఖం, బాధ
దశము	= సేన, సైన్యం	శౌర్యము	= తేజం, ప్రతాపం
దిటపు	= శక్తి, ధైర్యం	శ్రీరాముడు	= రాఘవుడు, దాశరథి
		స్వప్నము	= కల, నిద్ర

వ్యాకరణ విజ్ఞానం

- ★ **సంధి** : పూర్వ పరస్వరములకు పరస్పరం ఏకాదేశం కావడం సంధి.
ఉదా : రాముడు + అతడు = రాముడతడు
- ★ **నిత్యం** : సూత్రంలో చెప్పిన వ్యాకరణ కార్యం తప్పనిసరిగా జరగడం.
ఉదా : జనకుడు + ఇతడు = జనకుడితడు
- ★ **నిషేధం** : సూత్రంలో చెప్పిన వ్యాకరణ కార్యం రాకపోవుట
ఉదా : మా + అత్త = మాయత్త
- ★ **వైకల్పికం** : సూత్రంలో చెప్పిన వ్యాకరణ కార్యం జరిగిన రూపం, జరగని రూపం రెండూ ఉండడం.
ఉదా : అది + ఏమి = అదేమి, అదియేమి
- ★ **బహుళం** : సూత్రంలో చెప్పిన వ్యాకరణ కార్యం కొన్ని సందర్భాలలో నిత్యంగా, కొన్ని సందర్భాలలో నిషేధంగా, కొన్ని సందర్భాలలో వికల్పంగా, కొన్ని సందర్భాలలో అన్యవిధంగా జరగడం.

ఉదా : రామ + అయ్య = రామయ్య (నిత్యం), దూత + ఇతడు = దూతయితడు
(నిషేధం), మేన + అల్లుడు = మేనల్లుడు; మేనయల్లుడు (వైకల్పికం),
ఒక + ఒక = ఒకానొక (అన్యవిధం)

- ★ **ఆగమం** : ఉన్న వర్ణాలకు అదనంగా కొత్త వర్ణం మిశ్రునివలె వచ్చిచేరడం.
ఉదా : పండు + ఆకు = పండుటాకు
- ★ **ఆదేశం** : ఉన్న వర్ణాన్ని తొలగించి దాని స్థానంలో శత్రువులాగా వేరొక వర్ణం వచ్చిచేరడం.
ఉదా : తల్లి + తండ్రి = తంల్లిదండ్రులు
- ★ **ఆమ్రేడితం** : ఒక పదాన్ని వెంట వెంటనే రెండుసార్లు ప్రయోగిస్తే రెండవ పదానికి ఆమ్రేడితం అని పేరు.
ఉదా : అయ్యో + అయ్యో = అయ్యయ్యో
- ★ **ద్విత్వం** : ఒకహల్లు అదే హల్లుతో కలవడం.
ఉదా : అమ్ము
- ★ **సంయుక్తం** : ఒకహల్లు మరొక హల్లుతో కలవడం.
ఉదా : పరమేశ్వరుడు
- ★ **సంశ్లేష** : సంధి జరుగునప్పుడు మొదటిపదం చివరిహల్లు, రెండవపదం మొదటి హల్లుతో కలవడం.
ఉదా : పూచెను + గలువలు = పూచెన్గువలు
- ★ **ద్రుతం** : 'స'కారానికి ద్రుతం అని పేరు.సామాన్యంగా ద్రుతం c, o, n, nu అనే నాలుగు రూపాలతో కనిపిస్తుంది.
ఉదా : తోచెన్
- ★ **ద్రుతప్రకృతికం** : ద్రుతం చివర కలిగిన పదం.
ఉదా : తోచెన్
- ★ **త్రికము** : 'ఆ, ఈ, ఏ' అనే సర్వనామాలు
ఉదా : ఆ కాలము, ఈ కన్య, ఏ విధంగా
- ★ **విభక్తి** : పదాలమధ్య ఉండే సంబంధాన్ని తెలిపేది.
ఉదా : భూతదయ కంటే మించిన ధర్మం లేదు
- ★ **పూర్వ పదం** : సమాసంలోని అర్థవంతమైన రెండు పదాలలో మొదటిపదం.
ఉదా : దేవ + ఆలయం
- ★ **ఉత్తర పదం** : సమాసంలోని అర్థవంతమైన రెండు పదాలలో రెండవపదం.
ఉదా : రాజ + ఇంద్రుడు
- ★ **విగ్రహ వాక్యం** : విభక్తులతో కలిసి ఉండి సమాసాన్ని వివరించి చెప్పేది.
ఉదా : రాజు యొక్క భవనం

- ★ **సమాసం** : అర్థవంతమైన రెండు పదాల కలయిక.
ఉదా : గ్రంథాలయం
- ★ **కర్త** : క్రియకు గల ఆధారాన్ని తెలిపే పదం.
ఉదా : రాముడు పండ్లను తిన్నాడు.
- ★ **కర్మ** : క్రియా ఫలితాన్ని అనుభవించేవాడు.
ఉదా : హనుమంతుడు సముద్రమును దాటెను.
- ★ **సకర్మకం** : కర్మ ఉన్నా, క్రియాపదం వల్ల కర్మ వున్నట్లు తెలిసినా అది సకర్మకం.
ఉదా : కైకేయి రెండువరములను కోరెను.
- ★ **అకర్మకం** : కర్మ లేకున్నా, క్రియాపదంవల్ల కర్మ లేనట్లు తెలిసినా అది అకర్మకం.
ఉదా : దశరథుని మంత్రి సుమంతుడు.
- ★ **క్రియ** : పనిని తెలిపేది.
ఉదా : భరతుడు నందిగ్రామం చేరెను.
- ★ **సమాపక క్రియ** : వాక్యం చెప్పదలచిన భావాన్ని పూర్తిచేసే క్రియ.
ఉదా : కౌసల్య దానధర్మములు చేసింది.
- ★ **అసమాపక క్రియ** : వాక్యం చెప్పదలచిన భావాన్ని పూర్తిచేయని క్రియ.
ఉదా : సుమిత్ర రాముని తండ్రిగా భావించమని చెప్పి.
- ★ **వాక్యం** : కర్త ,కర్మ ,క్రియలను కలిగి సంపూర్ణ అర్థాన్ని ఇచ్చేది.
ఉదా : శబరి పండ్లను పెట్టింది.
- ★ **సామాన్య వాక్యం** : సమాపక క్రియతో పూర్తయ్యే వాక్యం.
ఉదా : రవి పరుగు పెట్టాడు.
- ★ **ఉకార సంధి** : ఉత్తునకచ్చు పరమగునపుడు సంధి నిత్యముగానగు.
ఉదా : భీముడు + ఇతడు
- ★ **ఇకార సంధి** : ఏమ్యూదుల యిత్తునకు సంధి వైకల్పికముగానగు.
ఉదా : మరి + ఏమిటి
- ★ **అకారసంధి** : అత్తునకు సంధి బహుళముగానగు.
ఉదా : దమ్ము + అక్క = దమ్మక్క
- ★ **యడాగమ సంధి** : సంధి లేని చోట స్వరంబుకంటే పరంబైన స్వరంబునకు యడాగమంబగు.
ఉదా : మేన + అల్లుడు = మేనయల్లుడు
- ★ **గసడదవాదేశ సంధి** : ప్రథమ మీది పరుషములకు గ- స- డ-ద-వ లు బహుళంబుగానగు.
ఉదా : వాడు + కొట్టె = వాడుగొట్టె; వాడుకొట్టె
- ★ **సరళాదేశసంధి** : ద్రుత ప్రకృతికము మీది పరుషములకు సరళములగు.
ఉదా : పూచెన్ + కలువలు = పూచెనుగలువలు

పాడుపు కథలు

1. పున్నమికి పూత - అమవాస్యకు ఆరగింపు - **తేనెపట్టు**
2. ఊరంతటికి ఒకటే దుప్పటి - **ఆకాశం**
3. కోడి కాని కోడి - **పకోడి**
4. కాయ గాని కాయలు - **తలకాయ, ఎండ్రకాయ**
5. జీవికి పుట్టింది కాని చలనం లేదు - **గ్రుడ్డు**
6. నిద్రలో కూడా కన్నులు మూయనిది - **చేప**
7. వినే వాటికి కనే వాటికి బెత్తెడు దూరం
- **చెవులు, కన్నులు**
8. మా ఊరెద్దు మీ ఊరికి పోదు
మీ ఊరెద్దు మా ఊరికి రాదు - **చెట్టు**
9. ఊళ్ళో కలి, వీధిలో కలి **చాకలి, రోకలి**
ఇంట్లో కలి, ఒంట్లో కలి **వాకలి, ఆకలి**
10. నల్లటి పొదవల్ల పుట్టింది
పరరాజు కళ్ళల్లో పడింది
అరచేతి పట్నానికి వచ్చింది
గోరింక పట్నాన సచ్చింది - **పేను**
11. ఏడుగురు అన్నదమ్ములం మేము
విడివిడిగా ఉంటే చెప్పగలరు
కలసి ఉంటే చెప్పలేరు - **ఇంద్ర ధనస్సు**
12. కొనేటప్పుడు నల్లగా
తినేటప్పుడు ఎర్రగా
పారేసేటప్పుడు తెల్లగా - **నేరేడు పండు**
13. ఉరుములు మెరుపులు లేకుండా
వానలు వరదలు లేకుండా
ఉత్తరాది చెరువు ఊరకనె నిండింది - **కొబ్బరి కాయ**
14. చూస్తే చూపులు
నవ్వితే నవ్వులు
గుద్దితే గుద్దులు - **అద్దం**
15. చెట్టున పుట్టిన చెంగి
రాతిన పుట్టిన రంగి
తీగన పుట్టిన తిమ్మి
బావ నోట్లో వసంతములాడె - **తాంబూలం**
16. గోడ మీద బొమ్మ
గొలుసుల బొమ్మ
వచ్చి పోయే వారికి
వడ్డించు బొమ్మ - **తేలు**
17. శిలవృక్షం తలబుట్టిన
చెలువలు మువ్వరును గూడి చిడి ముడి పడుచున్
దలవాకిట రమియింతురు
సలలితముగ దీని నెరుగు సరసులుగలరే?
- **సున్నం, పక్క ఆకు**
18. తెల్లటి భూమిలో
నల్లటి విత్తనాలు
చేతితో చల్లుతారు
నోటితో వేరుతారు - **కాగితం, అక్షరాలు**
19. కిటకిట తలుపులు
కిటారు తలుపులు
ఎప్పుడు తెరిచిన
చప్పుడు గావు - **కళ్ళు**
20. అడవిలో పుట్టింది
అడవిలో పెరిగింది
మాయింటి కొచ్చింది
తైతక్కలాడింది - **మజ్జిగ కవ్వం**
21. ముక్కున పైనము నడుచును
ప్రక్కన నోరుండు గాలి పారణ సేయున్
గ్రక్కన వేసిన కూయున్
మక్కువతో దీని దెలియ మనుజులుగలరే?
- **బొంగరం**
22. కాళ్ళు రెండు గలవు గాని మానిషి గాడు
నోరు గల్గి యెదుటి వారి నరుచు
గాలి మేసి లెస్సగానరుఁమోయును
దీని భావమేమి? తిరుమలేశ - **సైకిలు**

తొలి తెలుగు రచనలు

1.	తొలి తెలుగు ఇతిహాసం	- ఆంధ్రమహాభారతము	(నన్నయ, తిక్కన, ఎర్రన)
2.	తొలి తెలుగు రామాయణం	- రంగనాథ రామాయణం	(గోన బుద్ధారెడ్డి)
3.	తొలి తెలుగు శతకం	- వృషాధిప శతకం	(పొల్లూరికి సోమనాథుడు)
4.	తొలి తెలుగు పురాణం	- మార్కండేయ పురాణం	(మారన)
5.	తొలి తెలుగు ప్రబంధం	- మనుచరిత్ర	(అల్లసాని పెద్దన)
6.	తొలి తెలుగు యక్షగానం	- సుగ్రీవ విజయం	(కందుకూరి రుద్రకవి)
7.	తొలి తెలుగు అచ్చుతెనుగు కావ్యం	- యయాతి చరిత్ర	(పొన్నగంటి తెలగనార్యుడు)
8.	తొలి తెలుగు నాటకం	- మంజరీ మధుకరీయం	(కోరాడ రామచంద్రశాస్త్రి)
9.	తొలి తెలుగు నవల	- రాజశేఖరచరిత్ర	(కందుకూరి వీరేశలింగం)
10.	తొలి తెలుగు కథానిక	- దిద్దుబాటు	(గురజాడ వేంకట అప్పారావు)
11.	తొలి తెలుగు యాత్రా చరిత్ర	- కాశీయాత్రా చరిత్ర	(ఏనుగుల వీరాస్వామి)

తెలుగులో జ్ఞానపీఠ పురస్కార గ్రహీతలు

సంఖ్య	కవి	సంవత్సరం	రచన
1	విశ్వనాథ సత్యనారాయణ	1970	శ్రీమద్రామాయణ కల్పవృక్షం
2	సి. నారాయణ రెడ్డి	1988	విశ్వంభర
3	రావూరి భరద్వాజ	2012	పాకుడురాళ్ళు

ముఖ్యమైన దినోత్సవాలు

- ఫిబ్రవరి-21 : ప్రపంచ మాతృభాషా దినోత్సవం
- ఫిబ్రవరి-28 : జాతీయ సైన్సు దినోత్సవం (సి.వి.రామన్ జయంతి)
- ఏప్రిల్-16 : ఆంధ్ర నాటకరంగ దినోత్సవం (కందుకూరి వీరేశలింగం జయంతి)
- ఏప్రిల్-23 : ప్రపంచ పుస్తక దినోత్సవం
- ఏప్రిల్-30 : బాలకార్మికుల దినోత్సవం
- జూన్-5 : ప్రపంచ పర్యావరణ దినోత్సవం
- ఆగష్టు-29 : జాతీయ క్రీడాదినోత్సవం (థ్యాన్ చంద్ జయంతి)
- ఆగష్టు-29 : తెలుగు భాషా దినోత్సవం (గిడుగు వేంకటరామమూర్తి జయంతి)
- సెప్టెంబర్-5 : జాతీయ ఉపాధ్యాయ దినోత్సవం (డా॥ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్ జయంతి)
- నవంబర్-7 : బాలల సంరక్షణ దినోత్సవం
- నవంబర్-14 : జాతీయ బాలల దినోత్సవం (జవహర్ లాల్ నెహ్రూ జయంతి)
- నవంబర్-20 : ప్రపంచ బాలల హక్కుల దినోత్సవం
- డిసెంబర్-22 : జాతీయ గణిత దినోత్సవం (శ్రీనివాస రామానుజన్ జయంతి)